

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi ympäristövahinkovakuutuksesta ja laiksi vakuutusopimuslain 1 §:n muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki ympäristövahinkovakuutuksesta. Laissa säädettäisiin pakollisesta ympäristövahinkovakuutuksesta, jonka perusteella korvattaisiin ympäristövahinkojen korvaamisesta annetun lain mukaiset ympäristövahingot sekä vahingon torjuntakustannukset ja kustannukset vahingoittuneen ympäristön saattamisesta ennalleen silloin, kun korvausta ei ole saatu perityksi korvausvelvolliselta tai tätä ei ole saatu selvitettyksi.

Sellaisten yksityisoikeudellisten yhteisöjen, joiden harjoittamaan toimintaan liittyy olennainen ympäristövahingon vaara tai joiden toiminta yleisesti aiheuttaa haittaa ympäristölle, tulee ehdotuksen mukaan ottaa ympäristövahinkovakuutus. Vakuuttamisvelvollisuus määräytyisi yrityksen toimialan ja koon perusteella siten kuin asetuksella tarkemmin säädettäisiin.

Ehdotetun lain mukaista vakuutustoimintaa harjoittavien vakuutusyhtiöiden olisi kuuluttava perustettavaan Ympäristövakuutuskeskukseen. Ympäristövakuutuskeskus vastaisi vahingosta silloin, kun korvausvelvollisella

ei olisi lain mukaista vakuutusta eikä korvausta olisi saatu korvausvelvolliselta perityksi tai kun korvausvelvollista ei olisi saatu selvitettyksi. Keskukseen tehtäväksi voitaisiin antaa myös niiden vahinkojen korvaaminen, joista vakuutusyhtiö muuten vastaisi antamansa vakuutuksen perusteella.

Lakiehdotuksen mukaisesta korvausjärjestelmästä suoritettavalle korvaukselle säädettäisiin enimmäismäärä. Yhdestä vahinkotapahtumasta maksettaisiin korvausta enintään 30 miljoonaa markkaa. Saman kalenterivuoden aikana ilmoitetuista kahdesta tai useammasta vahinkotapahtumasta suoritettaisiin korvausta kuitenkin yhteensä enintään 50 miljoonaa markkaa.

Esitykseen sisältyy lisäksi ehdotus laiksi vakuutusopimuslain 1 §:n muuttamisesta.

Ehdotetut lait ovat tarkoitettut tulemaan voimaan aikaisintaan noin yhdeksän kuukauden kuluttua siitä, kun ne on hyväksytty ja vahvistettu. Ympäristövahinkovakuutuslakia ei sovellettaisi ennen lain voimaantuloa harjoitetusta toiminnasta johtuneen vahingon korvaamiseen.

SISÄLLYSLUETTELO

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ	1	YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT	9
YLEISPERUSTELUT	3	1. Lakiehdotusten perustelut	9
1. Nykytila	3	1.1. Laki ympäristövahinko- vakuutuksesta	9
1.1. Lainsäädäntö	3	1 luku. Soveltamisala	9
1.2. Ympäristövahinkojen määrä ja kustannukset	3	2 luku. Ympäristövahinkovakuutus 3 luku. Korvaukset	10 14
1.3. Ulkomaiden lainsäädäntö ja kansainvälinen kehitys	4	4 luku. Erinäisiä säännöksiä ..	17
1.3.1 Ruotsi	4	5 luku. Voimaantulo	18
1.3.2 Muut maat	4	1.2. Laki vakuutusopimuslain 1 §:n muuttamisesta	18
1.3.3 Euroopan yhteisön säädöshankkeet	5	2. Tarkemmat säännökset	18
1.3.4 Euroopan neuvoston ympäristövahinkoyleissopimus	5	3. Voimaantulo	19
1.4. Nykytilanteen arviointi	5	LAKIEHDOTUKSET	
2. Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset	6	1. Laki ympäristövahinko- vakuutuksesta	19
2.1. Tavoitteet	6	2. Laki vakuutusopimuslain 1 §:n muuttamisesta	24
2.2. Keskeiset ehdotukset	7	LIITE	
3. Esityksen vaikutukset	8	Rinnakkaisteksti	
3.1. Taloudelliset vaikutukset	8	2. Laki vakuutusopimuslain 1 §:n muuttamisesta	25
3.2. Organisaatio- ja henkilöstö- vaikutukset	8		
3.3. Ympäristövaikutukset	9		
4. Asian valmistelu	9		
5. Muita esitykseen vaikuttavia seikkoja	9		

YLEISPERUSTELUT

1. Nykytila

1.1. Lainsäädäntö

Ympäristövahinkojen korvaamista koskeva lainsäädäntö on Suomessa äskettäin uudistettu. Uusi laki ympäristövahinkojen korvaamisesta (737/1994), jäljempänä ympäristövahinkolaki, tuli voimaan 1 päivänä kesäkuuta 1995. Sen myötä ympäristön pilaantumisesta vahinkoa kärsineiden mahdollisuudet saada korvausta ovat parantuneet, sillä korvausvastuuta ja korvausvelvollisten piiriä on laajennettu.

Ympäristövahinkolain mukainen korvausvastuu perustuu ankaran vastuun periaatteelle. Toiminnan harjoittaja vastaa tietyllä alueella harjoittamastaan toiminnasta johtuvasta ympäristövahingosta tuottamuksestaan riippumatta. Vahingonkärsijöiden aseman parantamiseksi ympäristövahinkolaissa on kevennetty syy-yhteyttä koskevaa näyttövelvollisuutta. Riittäväksi syy-yhteydeksi toiminnan ja vahingon välillä riittää todennäköisyys. Haitankärsijän tulee kuitenkin sietää korvauksetta eräitä kohtuullisina pidettäviä häiriöitä.

Ympäristövahinkolain mukaan korvaus henkilö- ja esinevahingosta määrätään vahingonkorvauslain 5 luvun säännösten perusteella. Lisäksi korvausta maksetaan sellaisesta taloudellisesta vahingosta, joka ei ole yhteydessä henkilö- tai esinevahinkoon, jos vahinko ei ole vähäinen.

Ympäristövahinkolain mukaan myös vahingon torjumisesta ja vahingoittuneen ympäristön ennalleen palauttamisesta aiheutuneet kustannukset ovat korvattavia. Korvattavia vahinkoja ovat myös kustannukset, jotka aiheutuvat viranomaisille niiden suorittaessa vahingontorjunta- ja ennallistamistehtäviä.

Ympäristövahinkolaki on toissijainen muihin lakeihin verrattuna. Tämä tarkoittaa sitä, ettei lakia sovelleta sellaisiin vahinkoihin, joiden korvaamisesta on säädetty muussa laissa. Tällaisia lakeja ovat muun muassa liikennevahinkoja koskeva liikennevakuutuslaki (279/1959), alusten aiheuttamia vahinkoja koskeva merilaki (674/1994), ydinvahinkoja sääntelevä ydinvastuulaki (484/1972) ja työtapaturmia koskeva tapaturmavakuutuslaki (608/1948). Ympäristövahinkolaki on yksityisoikeudellinen korvauslaki,

joten se ei myöskään koske ympäristövahingon korvaamista siltä osin kuin korvaamisesta säädetään öljysuojarahastosta annetussa laissa (379/1979). Mainittu laki sisältää erityisen, julkisen vallan ylläpitämisen korvausjärjestelmän, joka ei kuitenkaan syrjäytä samoista vahingoista johtuvaa yksityisoikeudellista korvausvastuuta.

1.2. Ympäristövahinkojen määrä ja kustannukset

Ympäristövahinkojen määristä on saatavissa tietoja ympäristöhallinnon tilastoista. Lisäksi on tehty erillisiä selvityksiä, kuten saastuneiden maa-alueiden selvitys- ja kunnostusprojektin loppuraportti (ympäristöministeriön ympäristönsuojeluosaston muistio 5/1994) ja muita kuin öljyvahinkoja ja saastuneita maa-alueita kartoittanut "Ympäristöonnettomuudet ja niistä aiheutuneet kustannukset Suomessa vuosina 1989-1994" (ympäristöministeriön ympäristönsuojeluosaston selvitys 1/1995).

Jälkimmäisessä selvityksessä on tietoja 252 onnettomuudesta eli niiden määrä on ollut vuosittain 40-50 kappaletta. Onnettomuuksista aiheutuneet kokonaiskustannukset olivat 22 miljoonaa markkaa eli vuosittain noin 3,5 miljoonaa markkaa. Lähes puolet onnettomuuksista tapahtui teollisuudessa ja noin 20 prosenttia maakuuljetusten yhteydessä. Suurimmat kustannuserät aiheutuivat vahinkojen laajuuden selvittämisestä ja saastuneen materiaalin tai maa-aineksen hävittämisestä. Varsinaisia vahingonkorvauksia ympäristövahingoista on selvityksen mukaan maksettu varsin vähän.

Niin sanottuja isännättömiä vahinkotapauksia eli tapauksia, joissa vahingon aiheuttaja on jäänyt tuntemattomaksi tai on maksukyvytön, oli selvityksen mukaan kaikkiaan 34 eli vuosittain keskimäärin 5-6 kappaletta. Niiden aiheuttamat yli 4,5 miljoonan markan kustannukset jäivät yhteiskunnan eli valtion ja kuntien maksettaviksi Ympäristöonnettomuuksien kustannusten luotettavaa tilastointia tosin vaikeuttaa se, että kustannukset eivät mittaa ympäristölle aiheutunutta kokonaisvahinkoa, vaan paremminkin käytettävissä olevia voimavaroja ja olosuhteita. Taloudellista "ympäristövahinkoa" ei lainkaan synny, ellei esimerkiksi torjuntatöihin ole mahdollisuutta varojen puutteessa ryhtyä.

Siten on arvioitavissa, että isännättömien tapausten puhdistamiskustannukset saattaisivat olla huomattavasti suuremmat ja puhdistustyön laatutaso parempi, jos näihin töihin olisi ollut käytettävissä riittävästi varoja.

1.3. Ulkomaiden lainsäädäntö ja kansainvälinen kehitys

1.3.1 Ruotsi

Ympäristövahinkolaki (miljöskadelag) tuli Ruotsissa voimaan 1.7.1986. Vahinkoa kärsineen suojaa haluttiin lisäksi laajentaa muilla järjestelyillä. Ennen ympäristövahinkolain voimaantuloa aiheutuneita ympäristövahinkoja on korvattu valtion tulo- ja menoarvioon otetusta määrärahasta.

Korvaussuojaa on pyritty kehittämään sen varalta, että vahingon aiheuttaja on maksukyvytön tai tuntematon taikka oikeus korvaukseen on vanhentunut. Tämä on toteutettu toissijaisella pakollisella vakuutuksella. Ympäristönsuojelulain (miljöskyddslag) 65-67 §:ssä säännelty ympäristövahinkovakuutus korvaa yksityishenkilön kärsimät henkilö- ja esinevahingot. Jos mainittu vahinko aiheuttaa elinkeinonharjoittajalle vahinkoa elinkeinotoiminnassa, se on korvattava vain, jos kyseessä on yksittäinen elinkeinonharjoittaja, jolle vahinko aiheuttaa erityisen vaikeat taloudelliset seuraamukset. Vakuutus ei siten kata varallisuusvahinkoja taikka viranomaisille aiheutuvia vahingontorjunta- ja ennallistamiskustannuksia. Vakuutuksen sisältöä on täsmennetty vakuutusehdoissa, jotka hallitus on hyväksynyt.

Vastuujärjestelmän ulkopuolelle jäävät muun muassa liikenteeseen, työsuhteisiin ja ympäristön yleiseen saastumiseen liittyvät vahingot. Vahinkoa kärsineillä on vahingon lajista riippuva omavastuu, jonka määrä vaihtelee 500-5 000 kruunun välillä. Lisäksi korvausten enimmäismäärä on rajoitettu. Yhden henkilövahingon perusteella suoritetaan korvauksia enintään 5 miljoonaa kruunua ja yhden omaisuusvahingon perusteella enintään 50 miljoonaa kruunua. Kummankin vahinkolajin korvausten enimmäismäärä on lisäksi 200 miljoonaa kruunua vakuutuskautta kohti.

Luvan- tai ilmoituksenvaraisen toiminnan harjoittajat ovat velvollisia osallistumaan vakuutuksen rahoitukseen. Vakuuttamisvelvolliset ja vakuutusmaksujen määräytymisperusteet on vahvistettu asetuksella (miljö-

kyddsförordning). Vakuutusjärjestelmän hoitaa viisi ruotsalaista vakuutusyhtiötä vakuutuspoolin (miljöskadekonsortiet) puitteissa.

Ruotsissa on vireillä laaja ympäristölainsäädännön uudistamishanke, jonka tavoitteena on yhdistää pääosa olemassa olevasta ympäristölainsäädännöstä uudeksi ympäristökaareksi (miljöbalken). Kesällä 1996 luovutetussa ympäristökaariehdotuksessa (huvudbetänkande av miljöbalksutredningen, SOU 1996:103) on ehdotettu myös ympäristövakuutusjärjestelmän laajentamista koskemaan viranomaisille aiheutuneita torjunta- ja kunnostamiskustannuksia (saneringsförsäkring). Uudistus on suunniteltu tulemaan voimaan vuoden 1998 alusta.

1.3.2 Muut maat

Missään muussa maassa kuin Ruotsissa ei ole säädetty vakuutusjärjestelmää, josta korvataan nimenomaan sellaisia ympäristövahinkoja, joissa vahingonaiheuttaja on tuntematon tai maksukyvytön. Eräissä maissa on tosin säädetty pakollisesta ympäristövastuuvakuutuksesta tai ollut vireillä sitä koskevia lainsäädäntöhankkeita.

Tanskassa julkaistiin vuonna 1992 mietintö "Betænkning om erstatning for miljøskador". Siinä ehdotettiin eräille tarkemmin määriteltyille elinkeinoaloille pakollista vastuuvakuutusta. Vastuuvakuutuksen olisi tullut kattaa toiminnasta aiheutuneet ympäristövahingot vähintään 10 miljoonaa kruunua saakka, erityisen vaarallisilla aloilla 100 miljoonaa kruunua saakka. Ehdotettua pakollista vastuuvakuutusta ei kuitenkaan ole toteutettu. Sen sijaan tanskalaiset vakuutusalan ja teollisuuden järjestöt ovat kehittäneet oman poolijärjestelmän ympäristövahinkojen vakuuttamiseksi.

Tanskan vapaaehtoisesta vakuutusjärjestelmästä korvataan henkilö- ja esinevahingot, välttämättömät saneeraus- ja kunnostamiskustannukset ja vahingon selvittämiseen aiheutuneet kustannukset. Viranomaisista sallimien päästöjen aiheuttamia vahinkoja ei korvata. Vakuutusmäärä ja omavastuuosuus määräytyvät tapauskohtaisesti. Perusvakuutusmäärä on 10 miljoonaa kruunua. Omavastuu on tavallisesti 100 000 - 200 000 kruunua. Vakuutuspoolin korvauskapasiteetin enimmäismäärä on 100 miljoonaa kruunua.

Saksassa on vuoden 1991 alusta tullut voimaan uusi ympäristövastuulaki (Gesetz über die Umwelthaftung). Se asettaa laissa määri-

tellyille toimialoille ankaran vastuun ympäristölle aiheutuneista vahingoista. Korvausvastuulle on kuitenkin määrätty yläraja, joka on 160 miljoonaa D-markkaa henkilövahingoista ja 160 miljoonaa D-markkaa omaisuusvahingoista. Lain mukaista korvaussuojaa on tehostettu vakuutuspakolla. Vastuuvakuutuksen ovat velvollisia ottamaan yritykset, jotka ovat lain (Bundesimmissionschutzgesetz) mukaan velvollisia teettämään turvallisuusanalyysin taikka jälleenkäsittävät tiettyjä kiinteitä aineita tai valmistavat selluloosanitraattiin perustuvia maaleja ja painomusteita. Järjestelmää ei ole kuitenkaan vielä kukaan saatettu voimaan, koska vakuutusyhtiöt ovat epävarmoja vakuutuksen hinnoittelusta ja vakuutussuojan laajuudesta.

1.3.3 Euroopan yhteisön säädöshankkeet

Euroopan yhteisöjen komissio teki 1.9.1989 ehdotuksen korvausvastuuta jätteen aiheuttamasta vahingosta koskevaksi direktiiviksi (Proposal for a Council directive on Civil Liability for Damage Caused by Waste). Komissio tarkisti ehdotusta vuonna 1991. Ehdotuksen keskeisiä periaatteita ovat jätteen tuottajan ankara korvausvastuu sekä velvoite vakuutuksen tai vakuuden ylläpitämiseen korvausvastuun varalta. Ehdotuksen valmistelu on nyttemmin keskeytynyt.

Komissio julkaisi 17.3.1993 ympäristövastuuta käsittelevän keskustelumuistion (Green Paper on Remedying Environmental Damage). Siinä käsitellään periaatteita, joilla korvausvastuu ympäristövahingosta voidaan asettaa, vastuusääntelyä Euroopan unionin jäsenvaltioissa, Yhdysvalloissa ja Japanissa sekä eri tavoin toteutetun lainsäädännön hyviä ja huonoja puolia. Muistiossa tarkastellaan sekä ensisijaista korvausvastuuta että sitä täydentävää toissijaista järjestelmää. EY:n mahdolliset ympäristövastuita koskevat säädösehdotukset tullevat perustumaan tähän muistioon ja siitä käytävään keskusteluun. Koska kysymys olisi todennäköisesti enintään minimiharmonisoinnista, joka ei estäisi ankarampaa kansallista sääntelyä, ei tuleva yhteisölainsäädäntö aiheuttaisi suuria muutostarpeita Suomen ympäristövahinkolainsäädäntöön.

1.3.4 Euroopan neuvoston ympäristövahinkoyhteisövelvoite

Euroopan neuvostossa tehdyn valmistelun

tuloksena allekirjoitettiin vuonna 1993 Luganossa yleissopimus ympäristölle vaarallisesta toiminnasta aiheutuvasta siviilioikeudellista vastuusta (Convention on Civil Liability for Damage Resulting from Activities Dangerous to the Environment; jäljempänä Luganon sopimus). Suomi on allekirjoittanut Luganon sopimuksen, mutta ei ole toistaiseksi ratifioinut sitä.

Luganon sopimus koskee vain niitä ympäristövahinkoja, joiden syynä ovat sopimuksessa tarkemmin määritellyt vaaralliset toiminnot, kuten vaarallisten kemikaalien päästöt ympäristöön, geneettisesti muunnellut organismit tai jätteitä käsittelevistä laitoksista aiheutuvat vahingot. Sopimus perustuu ankaran ja rajoittamattoman vastuun periaatteelle. Sopimuksen 12 artiklassa edellytetään kunkin sopimusvaltion huolehtivan siitä, että sen alueella toimivat toiminnanharjoittajat veloitetaan osallistumaan taloudellisiin turvajärjestelyihin tai asettamaan ja ylläpitämään tietynmääräisen taloudellisen takuun sopimuksen mukaisen korvausvelvollisuuden kattamiseksi.

1.4. Nykytilanteen arviointi

Ympäristövahinkolaki on laajentanut eri tavoin korvausvastuuta ja parantanut vahingonkäräjien asemaa. Laki ei kuitenkaan aina takaa korvauksen saamista kaikkien lain soveltamisalaan kuuluvienkaan ympäristövahinkojen johdosta. Korvauksen saaminen ympäristövahinkolain nojalla edellyttää, että korvausvelvollinen voidaan selvittää ja että korvaus saadaan häneltä perittyä. Jos toinen edellytyksistä jää täyttymättä, ei vahinkoa kärsinyt voi käytännössä saada korvausta.

Ympäristövahinkolain mukainen korvausvelvollisuus on olemassa, jos voidaan osoittaa, että toiminnan ja vahingon välinen syy-yhteys on todennäköinen. Syy-yhteyttä ei voida osoittaa, jos vahingon aiheuttaneen toiminnan harjoittaja jää tuntemattomaksi. Jos riittävää selvitystä korvausvelvollisesta ei saada, ei vahinkoa kärsinyt voi voimassa olevan oikeuden mukaan saada korvausta.

Vahinkoa kärsinyt voi jäädä ilman korvausta myös sen vuoksi, ettei sitä saada perittyä korvausvelvolliselta. Maksukyvyttömyys voi ilmetä joko toiminnanharjoittajan konkurssina tai muunlaisena maksukyvyttömyytenä. Konkurssitilanteessa vahingonkorvaussaaatavilla ei ole etuoikeutta, joten niiden periminen ei konkurssin yhteydessä

yleensä onnistu. Jos korvausvelvollinen on maksukyvytön, voi vahinkoa kärsinyt vaatia korvausta vakuutuksenantajalta, joka on myöntänyt korvausvelvolliselle vastuuvakuutuksen. Yrityksen normaalista vastuuvakuutuksesta korvataan yrityksen aiheuttamat äkilliset ja yllättävät ympäristövahingot sovitun vakuutusmäärään saakka. Koska hitaasti syntyvien ympäristövahinkojen varalle on vastuuvakuutuksia toistaiseksi käytössä vain hyvin vähän, ei vapaaehtoinen vakuutusjuurikaan paranna vahinkoa kärsineiden asemaa.

Vahinkoa kärsineen asema on parempi, jos hän voi saada korvausta sellaisen erityislain perusteella, jonka mukaan niillä yhteisöillä, joiden harjoittama toiminta aiheuttaa haittaa ympäristölle, on vakuuttamisvelvollisuus. Tällainen laki on esimerkiksi ydinvastuulaki. Jos korvausvastuu perustuu yksin ympäristövahinkolakiin, ei korvausta ole mahdollista saada kuin korvausvelvolliselta tai tälle mahdollisesti vastuuvakuutuksen myöntäneeltä vakuutuksenantajalta.

Edellä kohdassa 1.2. selostetun ympäristö-onnettomuuksien kustannuksia koskevan ympäristöministeriön teettämän selvityksen mukaan tuntemattoman tai varattoman henkilön aiheuttamia eli isännättömiksi jääneitä ympäristövahinkoja havaittiin Suomessa vuosina 1989—1994 kaikkiaan 34, joista aiheutuneet yli 4,5 miljoonan markan kustannukset jäivät kuntien ja valtion maksettaviksi. Selvityksessä ei arvioitu niiden isännättömien tapausten määrää, jotka jäivät hoitamatta tarvittavien varojen puuttuessa. Kuntien viranomaisilta saatujen tietojen perusteella on arvioitavissa, että isännättömiä ympäristövahinkoja pyritään hoitamaan minimaalisin kustannuksin ja perusteellinen kunnostustyö jää usein tekemättä. Hyvin hoidettuina isännättömien vahinkojen torjuntakustannukset olisivat olleet huomattavasti suurempia, jopa moninkertaisia. Ympäristövahinkojen toissijainen korvausjärjestelmä nopeuttaisi ympäristöonnettomuuksien torjuntatoimien aloittamista ja parantaisi tulevaisuudessa ympäristön tilaa.

2. Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

2.1. Tavoitteet

Esityksen tavoitteena on luoda ympäristövahinkolakiin perustuvaa vahingon aiheuttajan ensisijaista vastuuta täydentävä korvaus-

järjestelmä, joka takaisi ympäristövahingoista aiheutuneiden edunmenetysten ja kustannusten korvaamisen silloinkin, kun korvausta ei voida saada ympäristövahinkolain nojalla. Toissijainen korvausjärjestelmä voidaan periaatteessa toteuttaa joko pakolliseen maksuun perustuvan rahastomallin tai pakolliseen vakuutukseen perustuvan vakuutusjärjestelmän pohjalta. Esitystä valmisteltaessa on pohdittu kummankin vaihtoehdon hyviä ja huonoja puolia. Ympäristölle haitallisten toimintojen pakolliseen vakuuttamisvelvollisuuteen on päädytty lähinnä siksi, että vakuutusmalli on rahastovaihtoehtoa hallinnollisesti kevyempi ja joustavampi. Se on myös lakiteknisesti yksinkertaisemmin ja nopeammin toteutettavissa kuin valtion talousarvion ulkopuolisen rahaston perustaminen, joka edellyttää perustuslain säätämisyksessä säädettävää lakia.

Ympäristövahingoista kärsivien korvaus-suojan parantaminen on tärkeää ensinnäkin silloin, kun korvausta ei saada perittyä korvausvelvolliselta. Ympäristövahinko saattaa ilmetä vasta pitkän ajan kuluttua siitä, kun siihen johtanut teko on tapahtunut. Korvausvelvollinen on voinut tulla maksukyvyttömäksi tai korvausvelvollinen yhteisö on saatanut tällä välin purkautua. On myös mahdollista, että joillakin riskialttiilla aloilla toimii huolimattomasti hoidettuja ja vähävaraisia yrityksiä, jotka saattavat aiheuttaa tavallista helpommin korvaamatta jääviä ympäristövahinkoja.

Toiseksi korvausta maksettaisiin ehdotetusta vakuutuksesta silloin, korvausvelvollista ei kyetä selvittämään. Korvaussuojan parantaminen on tärkeää, koska syy-yhteyksymykset voivat ympäristövahinkojen yhteydessä olla huomattavan monimutkaisia. Teollinen kehitys on johtanut ympäristövahinkojen riskin lisääntymiseen. Ympäristöluvat ja valvontajärjestelmät eivät voi taata sitä, että korvausvelvollinen kyettäisiin aina selvittämään. Vahinkoa kärsineen kannalta olisi monesti kohtuutonta, jos hän ei voisi saada korvausta sen vuoksi, että vahingon syntymekanismeja on vaikea selvittää.

Esityksen tavoitteena on parantaa paitsi taloudellista tai muuta suoranaista vahinkoa kärsineiden oikeussuojaa myös helpottaa ja nopeuttaa ympäristövahinkojen torjuntaa ja ympäristön ennallistamista niissä tapauksissa, joissa kustannukset ympäristön puhdistamisesta muuten jäisivät yhteiskunnan vas-
tuulle. Esitys toteuttaisi ympäristönsuojelun

yhtä pääperiaatteista, aiheuttamisperiaatetta, yhteisvastuullisesti, koska korvausjärjestelmän rahoittaisivat ympäristölle vaaraa aiheuttavan toiminnan harjoittajat yhdessä.

2.2. Keskeiset ehdotukset

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki ympäristövahinkovakuutuksesta. Lain soveltamisalassäänöksen nojalla sitä sovellettaisiin ympäristövahinkolaissa tarkoitettujen, Suomessa harjoitetusta toiminnasta Suomessa aiheutuneiden ympäristövahinkojen sekä tällaisten vahinkojen torjunta- ja ennallistamiskustannusten korvaamiseen. Soveltamisen edellytyksenä olisi lisäksi, ettei edellä tarkoitettua korvausta ole saatu perityksi vahingosta vastuussa olevalta eikä korvausta saada tämän vastuuvakuutuksesta tai korvausvelvollista ei ole saatu selvitettyksi. Laki ei kuitenkaan koskisi sellaisia öljyn aiheuttamia ympäristövahinkoja, jotka voidaan korvata öljysuojarahastosta annetun lain mukaan.

Sellaisen yksityisoikeudellisen yhteisön, jonka toimintaan liittyy olennainen ympäristövahingon vaara tai jonka toiminta yleisesti aiheuttaa haittaa ympäristölle, tulisi ottaa vakuutus ehdotettavan lain mukaan korvattavan vahingon varalta. Vakuuttamisvelvollisista toiminnoista säädettäisiin tarkemmin asetuksella. Vakuuttamisvelvollisuus riippuisi yhteisön toimialasta ja liikevaihdon perusteella määräytyvästä koosta. Pienimmät yritykset on tarkoitus jättää järjestelmän ulkopuolelle. Vakuuttamisvelvollisuuden noudattamista valvoisivat alueelliset ympäristökeskukset.

Vakuutus otettaisiin toiminnanharjoittajan valitsemalta ehdotetun lain mukaista vakuutustoimintaa harjoittavalta vakuutusyhtiöltä. Ympäristövahinkovakuutuksia myöntävien vakuutusyhtiöiden tulisi kuulua ympäristövahinkokeskukseen, joka hoitaisi aina korvausten maksamisen ja muun käytännön korvaustoiminnan yhtiöiden puolesta niiden vahinkojen osalta, joista keskuksen jäsenet vastaavat yhteisesti. Keskuksen jäseninä olevat vakuutusyhtiöt vastaisivat yhteisesti ympäristövahingosta silloin, kun korvausvelvollista ei saada selvitettyä tai korvausvelvollinen on maksukyvytön ja hänellä ei ole ollut lain tarkoittamaa vakuutusta. Näissä tapauksissa korvausvaatimusta ei voitaisi kohdistaa mihinkään tiettyyn vakuutukseen. Keskuksen jäsenyhtiö voisi halutessaan muulloinkin

antaa keskuksen korvattavaksi myös ne vahingot, joista se vastaisi myöntämänsä vakuutuksen perusteella.

Ympäristövahinkovakuutuksesta korvattaisiin ympäristövahinkolain mukaiset ympäristövahingot kohtuullisine ja tarpeellisine selvittelykustannuksineen sekä vahingontorjunta- ja ennallistamiskustannukset. Ympäristövahinkolain mukaista etukäteiskorvausta ei kuitenkaan suoritettaisi vakuutuksesta, eikä vakuutuksenantajalla olisi ympäristövahinkolain mukaista lunastamisvelvollisuutta. Ehdotetusta järjestelmästä maksettaisiin siten korvauksia huomattavasti laajemmin kuin Ruotsin järjestelmästä, joka kattaa pääsääntöisesti vain yksityishenkilöiden kärsimät henkilö- ja esinevahingot.

Ehdotetun lain perusteella suoritettavilla korvauksilla olisi laissa määritellyt enimmäisrajat. Korvausta maksettaisiin enintään 30 miljoonaa markkaa yhtä vakuutustapahumaa kohti. Kalenterivuoden aikana ilmoitettua kahdesta tai useammasta vakuutustapahumasta maksettaisiin korvausta yhteensä enintään 50 miljoonaa markkaa. Ympäristövakuutuskeskus seuraisi keskitetysti vakuutuskausikohtaisen korvausmäärän kertymistä ja sitä, milloin korvausten enimmäismäärä täyttyisi.

Korvausten enimmäismäärän rajoittaminen on tarpeellista vakuutusmatemaattisista syistä, jotta vakuutuksenantajan riskien määrä olisi kohtuudella arvioitavissa. Mainitut korvausten enimmäismäärät perustuvat arvioon suomalaisten vakuutusyhtiöiden yhteisestä vastuunkantokyvystä. Ehdotettua korkeammat vakuutusmäärät edellyttäisivät jälleenvakuutusta kansainvälisiltä markkinoilta. Jälleenvakuuttajat suhtautuvat ympäristövahinkoriskeihin hyvin varauksellisesti. On siten erittäin epätodennäköistä, että ulkomaiset jälleenvakuutusyhtiöt olisivat valmiita osallistumaan järjestelmään. Näin ei ole tapahtunut Ruotsissakaan siitä huolimatta, että Ruotsin järjestelmä on korvauspiiriltään ehdotettua järjestelmää huomattavasti suppeampi.

Vahinkoa kärsineillä olisi myös vahinkokohtainen omavastuu. Vahinkoa kärsineelle ei korvattaisi alle 2 000 markan suuruisia vahinkoa silloin, kun vahingonkärsijänä on luonnollinen henkilö. Yhteisöille tämä raja olisi 20 000 markkaa. Omavastuun säättämisen tarkoituksena olisi vähentää vähäisten vahinkojen selvittelyyn liittyviä kustannuksia.

Laissa olisi lisäksi säännökset vahinkoa kärsineen myötävaikutuksesta sekä toimintaja selvitysvelvollisuudesta, korvausvaatimuksen esittämisestä ja vanhentumisesta sekä korvauksen suorittamisesta. Lakiin ehdotetaan otettavaksi myös säännös korvausjärjestelmän yhteensovittamisesta muihin lakeihin perustuviin korvausjärjestelmiin säätämällä velvollisuus vähentää muun lain nojalla maksettu määrä ehdotetun lain mukaisesta korvauksesta. Korvauksen maksaneella vakuutuksenantajalla tai Ympäristövakuutuskeskuksella olisi takautumisoikeus vahingosta vastuussa olevaa kohtaan suorittamaansa korvausmäärään asti.

Ehdotettu laki ei olisi miltään osin taannehtiva, joten sen perusteella ei olisi mahdollista hakea korvausta sellaisista vanhoista vahingoista, jotka ovat tapahtuneet ennen lain voimaantuloa, vaikka vahinko ilmenisi-kin vasta lain voimaantulon jälkeen. Laki koskisi siten ainoastaan lain voimaantulon jälkeen harjoitetusta toiminnasta aiheutuvia ympäristövahinkoja.

3. Esityksen vaikutukset

3.1. Taloudelliset vaikutukset

Esityksessä ei ehdoteta sellaisia uusia viranomaisia tai toimielimiä, joista aiheutuisi valtiontaloudellisia vaikutuksia. Ehdotuksen mukaan alueelliset ympäristökeskukset valvoisivat vakuuttamisvelvollisuuden noudattamista. Tämä uusi tehtävä ei kuitenkaan lisäisi mainittavasti ympäristökeskusten kustannuksia. Valtion verotulot kasvaisivat jonkin verran, sillä eräistä vakuutusmaksuista suoritettavasta verosta annetun lain (664/1966) mukaan ehdotetun lain mukaisesta vakuutusmaksusta on suoritettava valtiolle veroa 22 prosenttia.

Sosiaali- ja terveysministeriö valvoisi uuden lain mukaista vakuutustoimintaa harjoittavien vakuutusyhtiöiden ja perustettavan Ympäristövakuutuskeskuksen toimintaa normaalin vakuutusvalvonnan puitteissa. Tästä ei aiheutuisi valtiolle lisäkustannuksia, koska vakuutustarkastuksesta aiheutuvat kustannukset peritään vakuutustarkastuksen kustantamisesta annetun lain (479/1944) perusteella vakuutusyhtiöiltä vakuutustarkastusmaksuna.

Ehdotetulla lailla perustettavien Ympäristövakuutuskeskusten ja ympäristövakuutuslautakunnan kustannukset katettaisiin ympäristövakuutusmaksuilla, joten niiden perus-

taminen ei aiheuttaisi valtiolle lisäkustannuksia.

Ehdotuksen mukaan sellaisten yhteisöjen,, joiden toimintaan liittyy olennainen ympäristövahingon vaara tai joiden toiminta yleisesti aiheuttaa haittaa ympäristölle, tulisi ottaa uuden lain mukainen ympäristövahinkovakuutus. Käytettävissä olleiden tilastotietojen perusteella on alustavasti arvioitavissa, että vakuuttamisvelvollisia yrityksiä olisi noin 4 500, jos vakuuttamisvelvollisuus rajattaisiin koskemaan sellaisia yrityksiä, joiden edellä mainittua toimintaa koskeva liikevaihto on yli 5 miljoonaa markkaa. Monitoimialayrityksen osalta edellä mainittuun liikevaihtoon ei laskettaisi sitä osaa liikevaihdosta, joka kohdistuisi niihin yksikköihin, joissa ei harjoiteta laissa ja asetuksessa määriteltyä ympäristövaarallista toimintaa.

Vakuutusmaksun suuruus määräytyisi yhtäältä yrityksen tai liikelaitoksen koon, jota kuvaaisi tässä laissa tarkoitetun toiminnan liikevaihto, ja toisaalta toiminnan ympäristövaarallisuuden perusteella. Jos vakuutusmaksuja tullaan keräämään vuosittain esimerkiksi 20 miljoonaa markkaa, keskimääräinen maksu yritystä kohti olisi noin 4 300 markkaa. Vakuutusmaksun suuruus olisi alustavan arvion mukaan yrityksen liikevaihdon suuruudesta ja toimialasta riippuen noin 2 000 markasta 300 000 markkaan. On mahdotonta tehdä tarkkoja arvioita siitä, kuinka suuri yrityksille aiheutuva maksurasitus tulisi olemaan, koska kysymys on uudesta järjestelmästä ja riskistä, jonka arvioiminen ennakolta on vaikeaa. On kuitenkin huomattava, että korvauksille säädettävä enimmäiskorvausmäärä tulisi joka tapauksessa rajaamaan maksurasituksen enimmäismäärää.

Uudesta vakuutusjärjestelmästä vakuutusyhtiöille aiheutuvat liikekustannukset eivät ole ennakolta tarkoin arvioitavissa. Ne painottuvat kuitenkin järjestelmän perustamisvaiheeseen.

3.2. Organisaatio- ja henkilöstövaikutukset

Esityksen organisatoriset ja henkilöstöpo liittiset vaikutukset olisivat vähäisiä. Ehdotetun lain täytäntöönpanossa olisi yksityisillä vakuutusyhtiöillä ja niiden muodostamalla ympäristövakuutuskeskuksella keskeinen asema. Uusia viranomaisia ei olisi tarpeen perustaa. Sosiaali- ja terveysministeriö ja alueelliset ympäristökeskukset saisivat uusia tehtäviä lain noudattamisen valvonnassa,

mutta ne olisi mahdollista hoitaa henkilöstöä lisäämättä. Valtioneuvosto asettaisi kolmeksi vuodeksi kerrallaan ympäristövakuutuslautakunnan, jonka tehtävänä olisi antaa korvauksia koskevia ratkaisusuosituksia.

3.3. Ympäristövaikutukset

Ympäristövahinkojen korvauslainsäädännön tavoitteena ei ole estää ennakolta vahinkojen syntymistä tai järjestää vahinkojen torjuntaa ja ympäristön ennallistamista. Ympäristövahinkojen toissijaisen korvausjärjestelmän luominen parantaisi kuitenkin viranomaisten mahdollisuuksia torjua tehokkaasti vahinkoja silloin, kun vahingon aiheuttaja on tuntematon tai varaton. Näiden isännättömiin vahinkotapausten selvittely ja torjunta on kärsinyt riittävien varojen puutteesta. Torjuntatöiden rahoituksen turvaaminen pakollisella vakuutusjärjestelmällä parantaisi siten osaltaan tulevaisuudessa ympäristön tilaa.

4. Asian valmistelu

Ympäristöministeriön asettaman ympäristötaloustoimikunnan mietinnössä (KM 1993:35) selvitettiin mahdollisuuksia ympäristövahinkojen toissijaisen korvausjärjestelmän kehittämiseksi. Toimikunnan jätettyä mietintönsä ympäristöministeriö asetti 8 päivänä lokakuuta 1993 työryhmän, jonka tehtävänä oli ympäristötaloustoimikunnassa tehdyn valmistelun pohjalta valmistella ehdotus ympäristövahinkojen toissijaisesta korvausjärjestelmästä tarvittavine varoineen. Työryhmän määräaikaa pidennettiin joulukuussa 1994 ja toukokuussa 1995. Samalla työryhmän toimeksiantoa täsmennettiin siten, että ympäristövahinkojen toissijaisen korvausjärjestelmän tulee perustua pakolliseen vakuutukseen, jonka vakuutusmaksut perittäisiin ympäristövahingon vaaraa aiheuttavan toi-

minnan harjoittajilta. Työryhmä jätti toissijaista ympäristövakuutusta koskevat ehdotuksensa ympäristöministeriölle 20.6.1995.

Ympäristöministeriö pyysi työryhmän mietinnöstä lausunnot keskeisiltä viranomaisilta, järjestöiltä ja muilta yhteisöiltä. Hallituksen esitys perustuu työryhmän mietintöön ja siitä annettuihin lausuntoihin.

Esitys on valmisteltu yhteistyössä sosiaali- ja terveysministeriön kanssa.

5. Muita esitykseen vaikuttavia seikkoja

Euroopan unionissa vahinkovakuutustoimintaa sääntelee niin sanottu kolmas vahinkovakuutusdirektiivi (92/49/ETY). Sen mukaan jäsenvaltiot eivät voi antaa säännöksiä, joissa vaaditaan vakuutusmaksujen tai vakuutusehtojen ennalta hyväksymistä. Vakuutuksen sisältöä koskevista asioista on kaikilta osin säädettävä laissa, jotta ne sitoisivat vakuutusyhtiötä. Esityksen valmistelussa on nämä ja muut direktiivin määräykset otettu huomioon.

Ympäristölle vaarallista toimintaa harjoittaville tarkoitettua vakuutus- tai vakuusjärjestelmän perustaminen on Luganon sopimuksen ratifioimisen edellytyksenä. Ehdotettu laki ympäristövahinkovakuutuksesta tulee täyttämään Luganon sopimuksen 12 artiklassa sopimusvaltioille asetetun velvoitteen. Sopimus voidaan siten tältä osin ratifioida sen jälkeen, kun laki on vahvistettu. Yksikään jäsenmaa ei kuitenkaan ole toistaiseksi ratifioinut sopimusta.

Vuoden 1997 alusta tuli voimaan eräitä lakisääteisiä vakuutuksia koskeva yhteistakuujärjestelmä, jolla turvataan korvauksen saanti vakuutusyhtiön konkurssin tai selvitystilan varalta. Tarve yhteistakuujärjestelmän ulottamisesta ympäristövahinkovakuutukseen selvitetään myöhemmin erikseen.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Lakiehdotusten perustelut

1.1. Laki ympäristövahinkovakuutuksesta

1 luku. Soveltamisala

1 §. *Lain soveltamisala.* Pykälä määritteli ne edellytykset, joilla ehdotettua lakia sovellettaisiin. Ympäristövahingolla tarkoitettai-

siin laissa samaa, mitä ympäristövahinkolaisella tällä käsitteellä tarkoitetaan. Korvattaviksi voisivat siten tulla vain sellaiset vahingot, jotka on ympäristövahinkolaisissa säädetty korvattaviksi. Ympäristövahinkolain mukaan korvaus henkilö- ja esinevahingosta määrätään vahingonkorvauslain 5 luvun säännösten mukaisesti. Lisäksi suoritetaan korvausta sellaisesta taloudellisesta vahingosta, joka ei

ole yhteydessä henkilö- tai esinevahinkoon, jos vahinko ei ole vähäinen. Vahinkoa kärsineen tulee kuitenkin korvauksetta sietää eräät kohtuullisina pidettävät häiriöt. Vaikka ympäristövahinkolain 6 §:ssä on säädetty korvattavaksi myös vahingontorjunta- ja ennallistamiskustannukset, nämä ehdotetaan selvyynen vuoksi erikseen mainittavaksi pykälän 1 momentissa. Korvattavuuden edellytyksenä olisi lisäksi, että vahinko on aiheutunut Suomessa harjoitetusta toiminnasta ja että vahinko on myös kärsitty Suomessa. Lakiehdotuksen 12 §:ssä on tarkemmat säännökset korvauksen määräämisestä.

Toissijaisen vakuutusjärjestelmän piiriin eivät kuuluisi sellaiset vahingot, joita ei korvattaisi ympäristövahinkolain nojalla. Ympäristövahinkolaki ei koske niitä vahinkoja, joiden korvaamisesta säädetään muussa laissa. Tällaisista ympäristövahinkolain soveltamisalan ulkopuolelle jäävistä vahingoista säädetään esimerkiksi ydinvastuulaissa, liikennevakuutuslaissa ja tapaturmavakuutuslaissa (608/1948). Eräistä naapurussuhteista annetussa laissa (26/1920) ja vesilaissa (264/1961) säädetään erikseen niistä vahingoista, joihin sovelletaan ympäristövahinkolakia.

Pykälän 1 momentissa määriteltäisiin ne tilanteet, joissa laki tulisi sovellettavaksi. Korvausta maksettaisiin ensinnäkin silloin, kun vahinkoa kärsinyt ei ole saanut korvausta tai sen osaa perityksi korvausvelvolliselta eli siltä, joka on ympäristövahinkolain mukaan vastuussa vahingon korvaamisesta. Vakuutusopimuslain (543/1994) 67 §:n mukaan vahinkoa kärsineellä on vastuuvakuutuksen nojalla oikeus vaatia korvaus suoraan vakuutuksenantajalta, jos vakuutettu on asetettu konkurssiin tai on muutoin maksukyvytön. Tämän vuoksi ehdotettavan lain mukaisen korvauksen maksamisen edellytyksenä olisi lisäksi, että korvausta ei saada korvausvelvollisen ottamasta vastuuvakuutuksesta.

Korvausvelvollisen maksukyvyttömyyteen rinnastettaisiin tilanteet, joissa vahingonkorvausta on vahingonkorvausoikeuden yleisten periaatteiden nojalla soviteltu korvausvelvollisen taloudellisen aseman perusteella. Vakuutuksesta voitaisiin saada korvaus siltä osin kuin vahingonkorvausta on alennettu. Ehdotettu järjestelmä takaisi siten vahinkoa kärsineelle täysimääräisen korvauksen näissäkin tapauksissa. Jos korvauksen sovittelu on perustunut muuhun seikkaan kuin korvausvelvollisen varallisuusoloihin, ei kor-

vausta suoritettaisi tämän lain nojalla. Mikäli sovitteluun olisivat vaikuttaneet sekä korvausvelvollisen taloudellinen asema että muut seikat, jouduttaisiin korvausta määrättäessä arvioimaan, miltä osin sovittelu on perustunut korvausvelvollisen taloudelliseen asemaan. Tarkoituksena ei ole, että tämän lain mukainen toissijainen korvaussuoja otettaisiin huomioon sovittelua puoltavana seikkana ympäristövahinkolain mukaisessa sovitteluharkinnassa. Vahinkoa kärsineen myötävaikutuksen vaikutuksesta korvauksen määrään säädettäisiin lain 14 §:ssä.

Toiseksi laissa tarkoitettua korvausta voitaisiin maksaa silloin, kun korvausvelvollista ei ole saatu selville. Vahingon aiheutumistavasta tulisi kuitenkin tietää riittävästi sen toteamiseksi, että kysymyksessä on ympäristövahinkolain mukainen ympäristövahinko. Lain perusteella ei muun muassa korvattaisi sellaista ympäristön yleistä saastumista taikka muuta vahinkoa, joka ei ole ympäristövahinkolain 1 §:ssä tarkoitettulla tavalla peräisin tietyllä alueella harjoitetusta toiminnasta.

Öljyn aiheuttamista ympäristövahingoista voidaan korvausta maksaa öljysuojarahastosta annetun lain nojalla. Mainittu laki ei kuitenkaan syrjäytä samoista vahingoista johtuvaa yksityisoikeudellista korvausvastuuta, sillä öljysuojarahastolla on maksamansa korvauksen osalta takautumisoikeus vahingon aiheuttajaan nähden. Öljysuojarahastolailla on toteutettu öljyn aiheuttamia pilaantumisvahinkoja koskeva toissijainen korvausjärjestelmä. Pakolliseen vakuutukseen perustuvaa korvausjärjestelmää ei siten ole tarpeen ulottaa koskemaan öljyvahinkoja. Tämän vuoksi ehdotetaan pykälän 2 momentissa säädetäväksi, että tämän lain nojalla ei korvattaisi sellaisia ympäristövahinkoja, jotka voitaisiin korvata öljysuojarahastosta annetun lain nojalla. Tämä tarkoittaisi myös sitä, ettei öljysuojarahastolla olisi maksamansa korvauksen osalta takautumisoikeutta ehdotettavan lain mukaiseen korvausjärjestelmään nähden.

2 luku. Ympäristövahinkovakuutus

2 §. *Vakuuttamisvelvollisuus.* Ehdotettu korvausjärjestelmä rahoitettaisiin vakuutusmaksuilla, joita olisivat velvollisia maksamaan sellaiset yhteisöt, joiden harjoittamalla toimialalla on normaalia suurempi ympäristövahingon vaara. Pykälän mukaan vakuuttamisvelvollisuus määräytyisi sen mukaan,

liittykö harjoitettavaan toimintaan olennainen ympäristövahingon vaara tai aiheuttaako toiminta yleisesti haittaa ympäristölle.

Vakuuttamisvelvollisuudesta säädettäisiin tarkemmin asetuksella. Ympäristövakuuttamisvelvollisista toiminnoista annettavan asetuksen mukaan vakuuttamisvelvollisuus määräytyisi toimialan ja liikevaihdon perusteella. Asetuksessa määriteltäisiin Tilastokeskuksen toimialaluokituksen perusteella ne toimialat, joilla toimivat yritykset olisivat vakuuttamisvelvollisia.

Pienimmät yhteisöt on tarkoituksenmukaisesti jättää vakuutusjärjestelmän ulkopuolelle, koska niiden osalta järjestelmän ylläpitokustannukset tulisivat suhteettoman kalliiksi kertyvään vakuutusmaksutuloon suhteutettuna. Tämän vuoksi asetuksessa säädettäisiin, että vakuuttamisvelvollisia olisivat vain ne yhteisöt, joiden viimeistä edellisen tilikauden liikevaihto olisi vähintään viisi miljoonaa markkaa vuodessa. Yrityksen koon mittarina käytettäisiin liikevaihtoa, koska sen voidaan katsoa kuvaavan toiminnan laajuutta ja siitä ympäristölle aiheutuvia riskejä.

3 §. *Vakuuttamisvelvollisuuden valvonta.* Alueelliset ympäristökeskukset valvoisivat vakuuttamisvelvollisuuden noudattamista siten kuin asetuksella tarkemmin säädettäisiin. Valvontakeinoina olisivat huomautus vakuutuksen puuttuessa ja ilmoitus havaitusta puutteesta Ympäristövakuutuskeskukselle. Ympäristövakuutuskeskus voisi määrätä vakuutusmaksunsa laiminlyöneen yhteisön maksamaan keskukselle lain 9 §:ssä säädettävän hyvikkeen. Alueellisella ympäristökeskuksella olisi oikeus valvontaansa varten saada tiedot voimassa olevista ympäristövakuutuksista toiminnanharjoittajilta ja Ympäristövakuutuskeskukselta.

4 §. *Vakuutuksenantaja.* Laissa tarkoitettuna vakuutuksenantajana voisi olla kotimainen vakuutusyhtiö, jolla on vakuutusyhtiölain (1062/1979) mukainen toimilupa, sekä ulkomaisista vakuutusyhtiöistä annetun lain (398/1995) mukainen vakuutusyhtiö. Edellytyksenä olisi, että yhtiöllä on Suomessa oikeus vahinkovakuutusluokkaan 13 kuuluvan vakuutusliikkeen harjoittamiseen. Säännös ei asettaisi estettä sille, että useampi vakuutusyhtiö yhdessä antaa vakuutuksen riittävän vakuutusmäärän saamiseksi.

Koska ehdotettu ympäristövakuutus olisi pakollinen, olisi varmistettava, että jokaisella vakuuttamisvelvollisella olisi mahdollisuus saada vakuutus ja pitää se voimassa. Tämän

vuoksi pykälän 2 momenttiin ehdotetaan otettavaksi säännös vakuutuksenantovelvollisuudesta. Säännöksen mukaan ehdotetun lain mukaista vakuutustoimintaa harjoittava vakuutusyhtiö ei saisi kieltäytyä antamasta ympäristövahinkovakuutusta. Kun vakuutusyhtiö on liittynyt jäseneksi perustettavaan Ympäristövakuutuskeskukseen ja ryhtynyt myöntämään ehdotetun lain mukaisia vakuutuksia, sitä koskisi säännöksen mukainen vakuutuksen myöntämispakko. Jos vakuutusyhtiö irtisanoisi myöntämänsä vakuutukset ja lakkaisi harjoittamasta ehdotetun lain mukaista vakuutustoimintaa, sillä ei enää luonnollisesti olisi vakuutuksenantovelvollisuutta.

5 §. *Vakuutuksenantajan vastuu ja vakuutuskausi.* Vakuutuksenantajan antamasta ympäristövahinkovakuutuksesta korvattaisiin 1 momentin mukaan vahinko silloin, kun korvausta ei saataisi perityksi korvausvelvolliselta vakuutuksenottajalta eikä korvausta saataisi tämän mahdollisesti ottamasta vastuvakuutuksesta. Lisäksi edellytettäisiin, että vahingosta olisi tehty korvausvaatimus vakuutuskauden aikana. Vakuutuskauden päättymisen jälkeen ilmoitetusta vahingosta vastaisi uusi vakuutuksenantaja tai Ympäristövakuutuskeskuksen jäsenenä olevat vakuutusyhtiöt. Keskuksen jäsenyhtiöt vastaisivat ehdotetun lain perusteella korvattavasta ympäristövahingosta muun muassa silloin, kun vakuutuksen ottaminen laiminlyödään tai kun vakuuttamisvelvollisuus lakkaa.

Vakuutuskausi olisi pykälän 2 momentin mukaan kalenterivuosi. Jos vakuutus tulisi voimaan kesken kalenterivuotta, ensimmäinen vakuutuskausi päättyisi aina kuluvan kalenterivuoden lopussa.

6 §. *Ympäristövakuutuskeskus ja sen jäsenten vastuu.* Pykälän 1 momentin mukaan ympäristövahinkovakuutuksia antavien vakuutusyhtiöiden yhteisten asioiden hoitamista varten olisi Ympäristövakuutuskeskus, jonka jäseniä olisivat kaikki ehdotetun lain mukaista vakuutustoimintaa harjoittavat vakuutusyhtiöt. Ympäristövakuutuskeskuksen jäsenet vastaisivat keskuksen toiminnasta aiheutuvista kustannuksista keskuksen säännöissä määrättyllä tavalla. Tämä tarkoittaisi sekä keskuksen hallinnosta aiheutuvia kustannuksia että vastuuta niistä korvauksista, jotka keskukselle ehdotetun lain nojalla kuuluisivat.

Pykälän 2 momentin mukaan keskus vastaisi lain piiriin kuuluvista vahingoista yhtei-

sesti silloin, kun korvausvelvollisella ei olisi voimassa olevaa tämän lain mukaista vakuutusta eikä korvausta saataisi perittyä korvausvelvolliselta tai tämän mahdollisesta vastuuvakuutuksesta. Vakuutuksen puuttuminen voisi johtua siitä, että korvausvelvollisella ei olisi vakuuttamisvelvollisuutta, vakuutuksen ottaminen olisi laiminlyöty tai korvausvelvollisen ympäristövaarallinen toiminta olisi päättynyt, jolloin myös vakuutuksen voimassaolo olisi päättynyt. Keskus vastaisi vahingosta myös silloin, kun korvausvelvollista ei saataisi selvitettyksi. Keskus vastaisi siten vahingosta aina, kun vahinko ei tule korvattavaksi yksittäisen vakuutuksen perusteella. Keskuksen jäsenyhtiöiden keskinäinen vastuunjako määräytyisi edellä mainittujen vahinkojen osalta erikseen tehtävissä jäsenyhtiöiden välisessä sopimuksessa.

Ympäristövakuutuskeskuksen jäsenyhtiö voisi 3 momentin mukaan halutessaan antaa keskuksen hoidettavaksi myös ne vahingot, joista jäsenyhtiö vastaisi myöntämänsä vakuutuksen perusteella. Tämä olisi myös välttämätöntä siltä osin kuin vakuutusyhtiö olisi päättänyt jälleenvakuuttaa osan riskistään keskuksen jäsenyhtiöiden kesken.

Keskus käyttäisi vakuutuksenantajan puhevaltaa mahdollisessa oikeudenkäynnissä niiden korvausasioiden osalta, jotka se hoitaa vakuutuksenantajan puolesta. Keskus olisi siten vastaaja mahdollisissa korvausoikeudenkäynneissä kaikkien korvaamiensa vahinkojen osalta. Keskittämällä korvaustoimen käytännön hoito keskukselle voitaisiin muun muassa saavuttaa mahdollisimman yhtenäinen korvauskäytäntö ja seurata tehokkaimmin sitä, milloin lain 15 §:ssä säädetty vakuutuskausikohtainen korvausten enimmäismäärä tulee täytetyksi. Keskuksen jäsenyhtiön tulisi siten ilmoittaa keskukselle myös niistä korvauksista, jotka se on itse suorittanut. Tästä velvollisuudesta määrättäisiin keskuksen säännöissä.

7 §. *Ympäristövakuutuskeskuksen hallinto ja valvonta.* Päätösvaltaa Ympäristövakuutuskeskuksessa käyttäisivät yleiskokous ja hallitus. Koska keskuksen jäseninä olevat vakuutusyhtiöt vastaisivat tietyistä lain piiriin kuuluvista korvauksista ennakolta sovitavien periaatteiden mukaan muodostuvan vastuunjaon perusteella, myös yleiskokouksessa kullakin jäsenyhtiöllä olisi yhtä suuri osuus kokonaisuuden määräästä kuin jäsenen vastuuosuus on keskuksen sääntöjen mukaisen vastuunjaon perusteella, kun osuus laske-

taan läsnäolevien jäsenten kesken. Keskuksen hallituksen valitsisi yleiskokous ja siihen kuuluisi vähintään neljä ja enintään kuusi jäsentä siten kuin keskuksen säännöissä tarkemmin määrättäisiin.

Keskuksen tehtävien hoito edellyttää luotettavaa ja asiantuntevaa tilintarkastusta. Tämän vuoksi keskuksella tulisi olla kaksi Keskuskauppakamarin hyväksymää tilintarkastajaa tai tilintarkastusyhteisöä. Keskuksen yleiskokous valitsisi tilintarkastajat.

Ympäristövakuutuskeskuksessa olisi 3 momentin mukaan neuvottelukunta, jonka tehtävänä olisi ylläpitää jäsenyhtiöiden ja ympäristövahinkovakuutuksen eri sidosryhmien välistä yhteistoimintaa. Neuvottelukunta antaisi muun muassa tarvittaessa lausuntoja periaatteellisista ja laajakantoisista ympäristövahinkovakuutusta koskevista asioista ja tekisi aloitteita vakuutuksen kehittämiseksi.

Ympäristövakuutuskeskuksen säännöissä määrättäisiin tarkemmin keskuksen hallinnosta ja jäsenten velvollisuuksista suhteessa keskukseseen. Koska keskuksella olisi keskeinen asema ehdotetussa vakuutusjärjestelmässä, olisi keskuksen säännöille saatava asianomaisen ministeriön vahvistus.

Yhdistyslakia (503/1989) ei lain 2 §:n 2 momentin mukaan sovelleta lakisääteisiin yhdistyksiin, ellei niin ole erikseen säädetty. Siltä osin kuin Ympäristövakuutuskeskuksesta ei säädettäisi tässä laissa tai määrättäisiin keskuksen säännöissä, olisi tarpeellista säätää yhdistyslain 2—6 luvun säännökset soveltuvin osin sovellettaviksi. Nämä toissijaisesti sovellettavat yhdistyslain säännökset koskevat keskuksen perustamista, jäseniä, päätösvaltaa, päätöksentekoa ja hallintoa. Tietyt yhdistyslain 2—6 luvun säännökset eivät kuitenkaan soveltuisi Ympäristövakuutuskeskuksen toimintaan muun muassa sen takia, että jäsenyys keskuksessa olisi pakollinen eikä sitä rekisteröitäisi yhdistysrekisteriin. Koska Ympäristövakuutuskeskuksen säännöillä voitaisiin poiketa yhdistyslain säännöksistä, on sääntöjä laadittaessa selvitettävä, miltä osin keskuksen toiminnan laatu edellyttää poikkeamista yhdistyslaista.

Pykälän 5 momentin mukaan asianomainen ministeriö valvoisi Ympäristövakuutuskeskuksen toimintaa. Valtioneuvoston ohjesäännön (1522/1995) 24 §:n mukaan sosiaali- ja terveysministeriön toimialaan kuuluvat muun muassa asiat, jotka koskevat vakuutustoimintaa, vakuutuksen välitystoimintaa ja vakuutustarkastusta. Keskuksen

valvonnassa noudatettaisiin soveltuvien osin, mitä vakuutusyhtiölaissa ja ulkomaisista vakuutusyhtiöistä annetussa laissa säädetään vakuutusyhtiön valvonnasta.

8 §. *Vakuutusmaksu.* Euroopan yhteisöjen neuvoston niin sanotun kolmannen vahinkovakuutusdirektiivin (92/49/ETY) mukaan jäsenvaltiot eivät saa antaa säännöksiä, joissa vaaditaan vakuutusmaksuperusteiden ennalta hyväksymistä. Vakuutusmaksuja ei siten voida viranomaisten taholta etukäteen vahvistaa, vaan ne ovat lähtökohtaisesti vakuutusyhtiöiden itsensä päätettävissä. Laissa voidaan kuitenkin säätää perusteet vakuutusmaksujen laskemiselle. Tämän vuoksi pykälässä ehdotetaan säädettäväksi, että vakuutusmaksut on laskettava siten, että vahinkoa kärsineiden edut turvataan ja että maksujen tulee olla kohtuullisissa suhteissa vakuutuksesta aiheutuviin kustannuksiin nähden. Vakuutusyhtiöiden tulisi lisäksi vakuutusmaksua määritessään ottaa huomioon vakuuttamisvelvollisen yhteisön tässä laissa tarkoitetun toiminnan laajuus sekä toiminnasta ympäristölle aiheutuva ympäristövahingon vaara ja muu ympäristölle aiheutuva haitta. Koska öljyvahingot korvattaisiin erillisen lainsäädännön perusteella, ei öljyperäisen saastumisen uhka saisi kuitenkaan vaikuttaa vakuutusmaksun määrääntymiseen. Vakuuttamisvelvollisen yhteisön kokoa mitattaisiin yhteisön liikevaihdon perusteella. Vakuutusmaksussa voitaisiin huomioida myös esimerkiksi vakuuttamisvelvollisen yhteisön vakavaraisuus ja ympäristönsuojelun taso. Vakuutusmaksuihin sisällytettäisiin myös maksu niiden 6 §:n 2 momentin mukaisten vahinkojen korvaamiseksi, joita ei voida kohdistaa tiettyyn yksittäiseen vakuutukseen. Tämä osuus vakuutusmaksusta tulisi olemaan huomattava.

9 §. *Vakuuttamisvelvollisuuden laiminlyönti.* Pykälän 1 momentissa säädettäisiin vakuutuksen ottamisen laiminlyönnin seurauksista. Sen, joka on lyönyt laimin vakuutuksen ottamisen, olisi suoritettava Ympäristövakuutuskeskukselle laiminlyöntinsä ajalta enintään kymmenkertaista keskimääräistä vakuutusmaksua vastaava hyvike. Hyvikkeen suuruutta määrittäessä olisi laiminlyönnin törkeys otettava huomioon. Jos esimerkiksi vakuuttamisvelvollisuudesta olisi epätietoisuutta, ei olisi perusteltua käyttää maksun korotuksen enimmäiskerrottua. Hyvikkeen määräisi Ympäristövakuutuskeskus, jonka tekemästä maksuunpanopäätöksestä voisi valit-

taa lääninoikeuteen siten kuin hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään. Asianomainen ministeriö antaisi säännökset siitä, miten korotuksen perusteena oleva keskimääräinen vakuutusmaksu laskettaisiin.

Kuten muissakin lakisääteisissä vakuutuksissa säännöksen 2 momentin mukaan vakuutusmaksu ja 1 momentissa mainittu hyvike viivästyskorkeineen olisivat ulosottokelpoisia ilman tuomiota tai päätöstä.

10 §. *Vakuutuksen irtisanominen ja päättäminen.* Vakuutus jatkuisi pykälän 1 momentin mukaan vakuutuskauden kerrallaan, jolle sitä irtisanottaisi kirjallisesti viimeistään kolmea kuukautta ennen vakuutuskauden eli kalenterivuoden loppua. Irtisanomisoikeus olisi sekä vakuutuksenottajalla että vakuutuksenantajalla. Antamalla myös vakuutuksenantajalle irtisanomisoikeus mahdollistaisiin tälle mahdollisuus luopua ehdotetun lain mukaisen vakuutustoiminnan harjoittamisesta. Jos vakuutuksenottaja irtisanoisi vakuutuksen, hänen olisi liitettävä irtisanomiselmoitukseen todistus uuden vakuutuksen ottamisesta. Säännöksen tarkoituksena on estää vakuuttamattomuustilanteen syntyminen.

Jos vakuutuksenottajan 2 §:ssä tarkoitettu toiminta päättyisi tai yhteisö lopettaisi toimintansa taikka jos vakuuttamisvelvollisuus muutoin lakkaisi, vakuutuksenottajan olisi pykälän 2 momentin mukaan ilmoitettava tästä kirjallisesti vakuutuksenantajalle. Vakuutus päättyisi kuukauden kuluttua siitä, kun ilmoitus on saapunut vakuutuksenantajalle. Mikäli vahinko ilmenisi vakuutuksen voimassaolon päättymisen jälkeen, vahingosta vastaisivat Ympäristövakuutuskeskuksen jäsenyhtiöt ehdotetun lain 6 §:n 2 momentin perusteella.

11 §. *Ministeriön oikeus tietojen saamiseen ja määräysten antamiseen.* Vakuutusyhtiön olisi pykälän 1 momentin mukaan annettava asianomaiselle vakuutusyhtiön valvonnasta vastaavalle ministeriölle kirjallisesti tiedoksi ympäristövakuutuksen vakuutusehdot viimeistään kuukautta ennen niiden käyttöönottoa. Tämän pykälän mukaiset tehtävät kuuluvat valtioneuvoston ohjesäännön mukaan sosiaali- ja terveysministeriölle.

Sosiaali- ja terveysministeriö voisi 2 momentin mukaan tarvittaessa vaatia vakuutusyhtiöltä ja Ympäristövakuutuskeskukselta selvitystä vakuutusmaksujen perusteista sekä yhtiön vakuutuksenottajien kanssa asioidessaan käyttämistä lomakkeista ja asiakirjoista.

Ministeriö voisi 3 momentin mukaan antaa myös määräyksiä vakuutusten ja vahinkojen tilastoinnista.

Pykälän 4 momentin mukaan vakuutusyhtiöiden ja Ympäristövakuutuskeskuksen olisi teetettävä sosiaali- ja terveysministeriön määräämällä tavalla ehdotetussa laissa säädettyjen tehtävien vaatimia tutkimuksia ja laskelmia.

3 luku. Korvaukset

12 §. *Korvauksen määrääminen.* Pykälässä säädettäisiin siitä, mitä vahinkoja ja millä edellytyksillä ehdotettavan lain nojalla korvattaisiin. Korvaus määrättäisiin noudattaen soveltuvin osin ympäristövahinkolakia. Sovellettaviksi tulisivat siten ympäristövahinkolain syy-yhteyttä, sietämisvelvollisuutta, korvattavia vahinkoja ja kustannuksia, korvausvelvollisia ja yhteisvastuuta koskevat säännökset. Kaikkia ympäristövahinkolain korvauksen määräämistä koskevia säännöksiä ei kuitenkaan olisi tarkoituksenmukaista soveltaa ehdotettuun toissijaiseen korvausjärjestelmään. Tämän vuoksi ehdotetaan säädettäväksi, ettei tämän lain mukaan maksettaisi ympäristövahinkolain 9 §:ssä tarkoitettua etukäteiskorvausta eikä vakuutuksenantajalla olisi ympäristövahinkolain 10 §:n mukaista lunastamisvelvollisuutta.

13 §. *Vahinkoa kärsineen omavastuu.* Pykälän 1 momentin mukaan ehdotetun lain perusteella suoritettavasta korvauksesta vähennettäisiin 2000 markkaa silloin, kun vahingonkärsijänä on luonnollinen henkilö, ja 20000 markkaa silloin, kun vahingonkärsijänä on viranomainen tai yhteisö. Mainitut omavastuut vähennettäisiin jokaisen vakuutustapahtuman ja kunkin vahingonkärsijän osalta erikseen. Jos vahinko ylittää omavastuun, suoritetaan korvausta vain omavastuun ylittävältä osalta. Ehdotetun tyyppinen omavastuu on yleisesti käytössä myös muissa vakuutuksissa ja se kohtelee kaikkia vahingonkärsijöitä samalla tavalla. Jättämällä vähäiset vahingot korvaamatta voidaan merkittävästi vähentää niistä aiheutuvia käsittelykustannuksia, jotka usein ylittävät vahingon määrän. Toisaalta on huomattava, että vaikka vahingon määrä ylittäisi edellä mainitut markkamäärät, se saattaa jäädä korvaamatta ympäristövahinkolain 4 §:ssä säädetyn sietämisvelvollisuuden vuoksi.

Pykälän 2 momentin mukaan 1 momentissa mainittuja rahamääriä voitaisiin asetuk-

sella muuttaa, jos yleisen hintatason muutos antaa siihen aihetta.

14 §. *Vahinkoa kärsineen myötävaikutus.* Korvausta voitaisiin pykälän mukaan alentaa tai korvaus evätä jos vahinkoa kärsinyt on myötävaikuttanut vahingon syntymiseen. Tällöin korvausta maksettaisiin ainoastaan siltä osin kuin muut syyt ovat vaikuttaneet vahingon syntymiseen. Jos vahingonkärsijänä on luonnollinen henkilö, voitaisiin hänen myötävaikutuksensa kuitenkin ottaa huomioon korvausta alentavana tekijänä ainoastaan, jos se on ollut tahallista tai törkeän huolimaton. Säännös poikkeaisi tältä osin vahingonkorvauslain 6 luvun 1 §:n säännöksestä, jonka mukaan vahingonkärsijän tuottamus voidaan tuottamuksen asteesta riippumatta ottaa huomioon korvausta alentavana tekijänä. Ehdotuksessa on omaksuttu luonnollisten henkilöiden osalta muun muassa liikennevakuutuslaissa ja potilasvahinkolaissa noudatettu periaate, jonka mukaan vain tahallinen tai törkeän huolimaton myötävaikutus vaikuttaa korvattavuuteen.

15 §. *Korvauksen enimmäismäärä.* Pykälässä säädettäisiin vahinkojen johdosta maksettaville korvauksille enimmäismäärät. Yhdestä vakuutustapahtumasta maksettaisiin korvausta enintään 30 miljoonaa markkaa. Kalenterivuoden aikana ilmoitetuista kahdesta tai useammasta vakuutustapahtumasta maksettaisiin korvausta kuitenkin yhteensä enintään 50 miljoonaa markkaa. Korvausten enimmäismäärä riippuisi siten siitä, onko lain perusteella korvattavia muita vahinkoja ilmoitettu samana kalenterivuonna. Käytävissä olevien tilastotietojen valossa edellä mainittujen enimmäismäärien voidaan arvioida riittävän ympäristövahingoista aiheutuvien kustannusten kattamiseen. Korvauksen enimmäismäärät perustuvat alustavaan arvioon suomalaisten vakuutusyhtiöiden yhteisestä vastuunkantokyvystä. Koska ehdotetut vakuutusmäärät ylittävät yksittäisten vakuutusyhtiöiden omapidätysmäärät, on osa riskistä aina jälleenvakuutettava Ympäristövakuutuskeskuksen jäsenyhtiöiden kesken. Tämä edellyttää ennakolta sovittuun vakuutus-tariffiin perustuvaa vastuunjakoa.

Koska korvauksille ehdotetaan säädettäväksi enimmäismäärä, on tärkeää, että sattunut vahinko kyetään kohdistamaan oikeaan vakuutuskautteen. Pykälän 2 momentin mukaan samasta pilaantumistapahtumasta tai muusta vastaavasta häiriöstä aiheutuneet vahingot katsotaan yhdeksi vakuutustapahtu-

maksi siitä riippumatta, ovatko vahingon seuraukset syntyneet tai korvausvaatimus esitetty eri vakuutuskausien aikana. Jos tällaisesta vahingosta tehdään korvausvaatimus eri vakuutuskausien aikana, katsotaan ne kohdistuneiksi siihen vakuutuskauteen, jonka aikana ensimmäinen korvausvaatimus on tehty. Samaksi pilaantumistapahtumaksi tai häiriöksi katsotaan yhden tai useamman vakuutuskauden aikana jatkunut tai toistunut tapahtuma- tai häiriösarja, jolla on sama peruste.

Sarjavahinkojen määrittelyllä yhdeksi vakuutustapahtumaksi voidaan seurata käytävissä olevan vakuutusmäärän riittävyttä ja yksittäisen vahingon laajuutta vuositasolla. Ilman sarjavahinkomääritelmää korvauksia maksettaisiin vuoden aikana vakuutusmäärään saakka ja osa samasta vahingosta korvausta vaativista vahingonkärsijöistä ehkä saisi korvausta seuraavan kauden vakuutusmäärästä. Jotta yhdestä ja samasta vakuutustapahtumasta aiheutuvista vahingoista korvausta saaville voitaisiin antaa tasapuolinen kohtelu, on sarjavahingon määritelmä tarpeen.

Pykälän 3 momentin mukaan pykälässä säädettyjä markkamääriä voitaisiin muuttaa asetuksella sen mukaisesti kuin yleinen hintataso on muuttunut. Muutos voitaisiin tehdä myös, jos lain mukaista vakuutustoimintaa harjoittavien vakuutusyhtiöiden lukumäärä tai riskinkantokyky muuttuu olennaisesti.

16 §. *Vahinkoa kärsineen selvitysvelvollisuus.* Pykälässä täsmennettäisiin korvauksen maksamisen edellytyksiä asettamalla vahinkoa kärsineelle velvollisuus osoittaa oikeutensa korvauksen saamiseen. Vahingon aiheuttajan maksukyvyttömyyden osalta korvauksen maksamisen edellytyksenä olisi, että vahinkoa kärsinyt ei olisi saanut perittyä korvausta korvausvelvolliselta tuloksettoman ulosottoyrityksen, konkurssin, yrityksen saneerausesta annetun lain (47/1993) mukaisen saneerausmenettelyn tai yksityishenkilön velkajärjestelystä annetun lain (57/1993) mukaisen velkajärjestelyn aloittamisen takia. Lisäksi edellytettäisiin, että korvausta ei saataisi myöskään korvausvelvollisen vastuuvakuutuksesta. Näihin tapauksiin rinnastettaisiin toimintaa harjoittaneen yhteisön purkautuminen. Jos vahingonkorvauksesta on usea taho yhteisvastuussa, korvauksen maksamisen edellytyksenä olisi, että kaikki korvausvelvolliset olisi todettu maksukyvyttömiksi.

Säännöksellä asetettaisiin vahinkoa kärsi-

neelle myös velvoite pyrkiä selvittämään siinä määrin kuin häneltä kohtuudella voidaan edellyttää, kuka vahingon on aiheuttanut. Muussa tapauksessa vakuutusjärjestelmää saatettaisiin rasittaa vahinkoilmoituksilla, joiden tarkoituksena olisi ainoastaan saada ympäristövahinkolain mukaista kannetta varten selvitys siitä, kuka on aiheuttanut vahingon. Selvittämisvelvollisuuden laajuutta arvioitaessa olisi otettava huomioon vahinkoa kärsineen mahdollisuudet selvittää korvausvelvollinen. Jos vahinkoa kärsinyt olisi yhteisö, siltä voitaisiin lähtökohtaisesti edellyttää perusteellisempaa selvitystä kuin yksityishenkilöltä.

17 §. *Korvausvaatimuksen esittäminen ja vanhentuminen.* Pykälässä ehdotetaan säädetäväksi korvausvaatimuksen esittämisen erityinen vanhentumisaika. Säännöksen 1 momentin mukaan vahingosta olisi ilmoitettava kirjallisesti vakuutuksenantajalle tai Ympäristövakuutuskeskukselle kolmen vuoden kuluessa siitä, kun vahinkoa kärsinyt on saanut tietää siitä, että korvausta ei saada perityksi korvausvelvolliselta tai siitä, että korvausvelvollista ei ole saatu selvitettyksi.

Kolmen vuoden vanhentumisaika ei kuitenkaan olisi täysin ehdoton, koska ympäristövahinkoihin liittyvät vahingot saattavat olla hankalia selvittää. Tämän vuoksi 2 momentissa säädetäisiin, että korvausvaatimus voitaisiin ottaa erityisestä syystä tutkittavaksi myöhemminkin. Korvausvaatimus olisi kuitenkin aina esitettävä viimeistään 10 vuoden kuluessa vahingon ilmenemisestä.

Oikeus korvaukseen ei kuitenkaan 3 momentin mukaan vanhentuisi, jos vahinkoa kärsineen vireillepanema samaa vahinkoa koskeva vahingonkorvausasia on tuomioistuimessa vireillä. Korvausta voitaisiin hakea 1 ja 2 momentin estämättä vielä vuoden kuluessa siitä, kun korvausasiassa annettu tuomio on saanut lainvoiman.

18 §. *Korvauksen suorittaminen.* Vakuutussopimuslakia (543/1994) ehdotetaan tässä esityksessä muutettavaksi niin, että sitä sovellettaisiin myös ympäristövahinkovakuutuksesta annetun lain mukaisiin vakuutuksiin, jollei tuossa laissa toisin säädetä. Vakuutussopimuslain 69 §:n mukaan korvauksen hakijan on annettava vakuutuksenantajalle sellaiset asiakirjat ja tiedot, jotka ovat tarpeen vakuutuksenantajan vastuun selvittämiseksi ja joita häneltä kohtuudella voidaan vaatia ottaen myös huomioon vakuutuksenantajan mahdollisuudet hankkia selvitys.

Ympäristövahinkovakuutusta koskevan lakiehdotuksen 16 §:ssä säädettäisiin myös korvauksen hakijaa koskevasta selvitysvolvollisuudesta. Tämän vuoksi ehdotetaan 18 §:ssä säädettäväksi, että henkilövahinkoihin perustuvat korvaukset on maksettava tai ilmoitettava, ettei korvausta makseta, joutuisasti ja viimeistään kolmen kuukauden kuluttua siitä, kun vakuutuksenantaja tai Ympäristövakuutuskeskus on saanut 16 §:ssä tarkoitettun selvityksen ja vakuutussopimukslain 69 §:ssä tarkoitettut tiedot ja asiakirjat. Velvollisuus suorittaa korvaus joutuisasti merkitsee muun muassa sitä, ettei vakuutuksenantaja saa aiheettomasti pitkittää korvauksen maksamista esimerkiksi viivyttämällä vahingoittuneen omaisuuden tarkastamisessa tai lisäselvitysten hankkimisessa.

Muut kuin henkilövahinkokorvaukset maksettaisiin kuitenkin 2 momentin mukaan vasta vahingon ilmoittamista seuraavan kalenterivuoden huhtikuun aikana lukuun ottamatta niitä vahinkoja, joista ei vielä ole saatu 1 momentissa tarkoitettua selvitystä eikä 1 momentissa säädetty kolmen kuukauden aika ole vielä kulunut.

Vakuutuskauden aikana ilmoitettujen ympäristövahinkovakuutuksen piiriin kuuluvien vahinkojen yhteismäärä saattaa poikkeuksellisesti ylittää lain 15 §:ssä säädetyn korvausvastuun enimmäismäärän. Pykälän 3 momentin mukaan korvauksen enimmäismäärä jaettaisiin tällöin korvattavien vahinkojen suuruuden osoittamassa suhteessa. Henkilövahinkokorvaukset olisi kuitenkin aina maksettava ennen muita korvauksia. Jos kysymyksessä olisi eläke tai muu jatkuvana maksettava henkilövahinkokorvaus, vakuutuskauden aikana maksettavasta korvauksen enimmäismäärästä vähennettäisiin tulevan korvauksen pääoma-arvoa vastaava määrä. Maksettua korvausta ei kuitenkaan voitaisi periä takaisin, jos myöhemmin osoittautuisi, että korvauksen enimmäismäärä täyttyy ja korvauksia jouduttaisiin 3 momentin säännöksen nojalla alentamaan.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin noudatettavasta menettelystä silloin, kun tiedossa olevien vahinkotapahtumien perusteella olisi todennäköistä, että korvausten enimmäismäärä tultaisiin ylittämään ja korvausta jouduttaisiin alentamaan 3 momentin nojalla. Asianomaisella ministeriöllä olisi tällöin oikeus määrätä, että korvauksista suoritetaan toistaiseksi vain osa. Lopullinen korvausten maksaminen tapahtuisi vasta, kun korvattavi-

en vahinkojen yhteismäärä olisi selvinnyt.

19 §. *Korvauksen suorittamisen viivästyminen.* Pykälän mukaan korvaukselle olisi maksettava korkolain (633/1982) mukaista viivästyskorkoa korvauksen maksamisen viivästyessä. Koronmaksuvelvollisuus syntyisi silloinkin, kun Ympäristövakuutuskeskus tai vakuutuksenantaja olisi tehnyt kielteisen korvauspäätöksen, mutta päätöstä olisi myöhemmin muutettu joko tuomioistuimen, Ympäristövakuutuskeskuksen tai vakuutuksenantajan päätöksellä. Siitä, milloin korvaus tulee maksaa, säädettäisiin 18 §:ssä. Koronmaksuvelvollisuus ei koskisi tilanteita, joissa asianomainen ministeriö olisi 18 §:n 4 momentin nojalla päättänyt osakorvauksen maksamisesta, koska tällöin ei olisi kysymys maksuvelvollisen viivästyksestä korvauksen suorittamisessa. Maksettavalle korvaukselle ei luonnollisesti maksettaisi korkoa vahingon syntymisen ja korvausvaatimuksen väliseltä ajalta. Tämä vastaa myös muissa lakisääteisissä vakuutuksissa noudatettavaa periaatetta.

Ympäristövakuutuskeskuksen tai vakuutuksenantajan olisi hankittava tarvittaessa selkeä lisäselvitystä vahingosta ja sen syistä, jota vahinkoa kärsinyt ei kohtuudella kykenisi esittämään. Keskuksen tai vakuutuksenantajan oma selvitystyö voi kestää yli säännöksen mukaisen kolmen kuukauden ajan. Jos korvauksen perusteesta ja määrästä olisi kuitenkin esitetty 18 §:n 1 momentin mukainen selvitys, velvollisuus maksaa viivästyskorkoa alkaisi kolmen kuukauden kuluttua selvityksen esittämisestä.

Vastaavasti kuin muissakin lakisääteisissä vakuutuksissa velvollisuus maksaa korvaus korotettuna ei kuitenkaan koskisi lakisääteisistä vakuutusta harjoittavien vakuutus- ja eläkelaitosten välisiä yhteensovitukseen eikä takautumisoikeuteen perustuvia saatavia.

20 §. *Yhteensovitus ja takautumisoikeus.* Ehdotetun korvausjärjestelmän tarkoituksena on, että siitä maksetaan korvauksia ehdotettuihin enimmäismääriin asti toissijaisesti eli silloin, kun vahinkoa kärsinyt ei voi saada korvausta vahingon aiheuttajalta tai mistään muusta korvausjärjestelmästä. Jos ympäristövahinko aiheuttaa henkilövahingon olosuhteissa, joissa vahingon korvaamisesta säädetään muussa laissa, kuten tapaturmavakuutuslaissa tai liikennevakuutuslaissa, ei ehdotettu laki tule sovellettavaksi eikä sen perusteella siten makseta korvausta.

Ehdotetun lain mukainen korvaus määrättäisiin vahingonkorvauslain 5 luvun säännös-

ten mukaisesti. Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan vahingonkorvauslain mukaista korvausta määrättäessä otetaan vähennyksenä huomioon ne korvaukset, jotka vahinkoa kärsineelle maksetaan muista korvausjärjestelmistä. Näin ollen ehdotettavan lain mukaan korvattavaksi tulisi vain se osuus korvauksesta, joka ylittäisi muun lain nojalla maksetun korvauksen. Oikeuskäytännön vakiintuneisuudesta huolimatta on nimenomainen säännös asiasta selvyiden vuoksi tarpeen. Tämän vuoksi ehdotetaan pykälän 1 momenttiin säännöstä, jonka mukaan tämän lain nojalla maksettavasta korvauksesta vähennetään muun lain perusteella maksettu korvaus.

Jos vahinkoa kärsinyt on saanut korvausta ehdotetun lain nojalla, vahinkoa kärsineen oikeus saada korvausta vahingon aiheuttajalta siirtyisi korvausta suorittaneelle Ympäristövakuutuskeskukselle tai vakuutuksenantajalle siihen määrään asti kuin se on korvausta maksanut. Ympäristövakuutuskeskus tai vakuutuksenantaja voisi käyttää takautumisoikeutta vahingon aiheuttajaan nähden muun muassa silloin, kun tuntemattomaksi katsottu vahingon aiheuttaja saadaan selvitettyksi tai jos maksukyvyttömäksi katsottu korvausvelvollinen osoittautuu myöhemmin maksukykyiseksi.

21§. *Indeksitarkistus.* Jotta ehdotetun lain perusteella maksettavien jatkuvien henkilökorvausten reaaliarvo pysyisi rahan arvon heiketessä turvattuna, tulisi niihin tehdä vuosittain indeksikorotukset. Tämän vuoksi ehdotetaan säädettäväksi, että henkilövahingon perusteella maksettaviin jatkuihin korvauksiin tehdään indeksitarkistukset noudattaen, mitä työntekijäin eläkelain (395/61) 9 §:ssä säädetään. Tällöinkin on kuitenkin otettava huomioon laissa säädetyt korvausten enimmäismäärät. Pykälän 2 momentissa säädettäisiin indeksikorotuksen suorittajasta ja korotuksesta aiheutuvien vuosittaisten kulujen jakamisesta vakuutusyhtiöiden ja Ympäristövakuutuskeskuksen kesken.

4 luku. *Erinäisiä säännöksiä*

22 §. *Ympäristövakuutuslautakunta.* Korvauskäytäntöä yhtenäistämään ehdotetaan perustettavaksi erityinen ympäristövakuutuslautakunta, jonka valtioneuvosto asettaisi kolmeksi vuodeksi kerrallaan. Lautakunta toimisi Ympäristövakuutuskeskuksen yhteydessä ja sen tehtävänä olisi asiantuntijaeli-

menä antaa ratkaisusuosituksia ympäristövahinkojen korvaamisesta. Lausunnon pyytäjänä voisi vahinkoa kärsineen lisäksi olla myös vakuutuksenantaja tai Ympäristövakuutuskeskus. Antamallaan ratkaisusuosituksella lautakunta pyrkisi yhtenäistämään ympäristövahinkojen korvauskäytäntöä. Lautakunnan jäsenten tulisi olla vahingonkorvausja ympäristöasioihin perehtyneitä.

Tarkemmat säännökset lautakunnan kokoonpanosta, asioiden käsittelystä sekä lautakunnan toiminnasta aiheutuneista kustannuksista annettaisiin asetuksella.

23 §. *Oikeuspaikka.* Laissa tarkoitettuja korvauksia koskevat riita-asiat käsiteltäisiin käräjäoikeudessa. Oikeuspaikka määräytyisi oikeudenkäymiskaaren yleisten periaatteiden mukaisesti. Kannetta voitaisiin ajaa vastaajan eli Ympäristövakuutuskeskuksen tai vakuutuksenantajan kotipaikan käräjäoikeudessa riippuen siitä kumpi on suorittanut korvauksen. Lisäksi kanne voitaisiin panna vireille myös siinä käräjäoikeudessa, jonka tuomiopiirin alueella vahingon aiheuttanut teko tai laiminlyönti tapahtui taikka teon tai laiminlyönnin johdosta aiheutunut vahinko ilmeni. Vahinkoa kärsineelle ehdotetaan annettavaksi viime aikaisen oikeuskehityksen mukaisesti oikeus ajaa korvauskannetta myös oman kotipaikkansa käräjäoikeudessa.

Pykälän 2 momentin mukaan kanne voitaisiin nostaa käräjäoikeudessa vain, jos ympäristövakuutuslautakunta on sitä ennen antanut lausuntonsa asiasta. Tarkoituksena on yksinkertaistaa korvausasioiden selvittelyä. Etuna olisi lisäksi se, että alioikeus saisi käsitelensä tueksi ympäristövakuutuslautakunnan lausunnon mahdollisine lisäselvityksineen. Ympäristövakuutuslautakuntaa koskevassa asetuksessa on tarkoitus säätää, että korvauspäätökseen tyytymättömän tulee tehdä ilmoitus lautakunnalle 60 päivän kuluessa korvauspäätöksen antamisesta. Muilta osin kanneaika määräytyisi vakuutussopimuslain 74 §:n mukaisesti eli kanne vakuutusyhtiön korvauspäätöksen johdosta olisi nostettava kolmen vuoden kuluessa siitä, kun asianomainen olisi saanut tiedon päätöksestä ja tästä määräajasta.

24 §. *Tiedonsaantioikeus.* Käsitellessään ympäristövahinkoihin liittyviä asioita vakuutuksenantaja, Ympäristövakuutuskeskus ja ympäristövakuutuslautakunta tarvitsevat muun muassa vahinkoa kärsineen terveydentilaa ja vahingoittumiseen johtanutta tapahtumaa koskevia tietoja sekä tietoja vakuutta-

misvelvollisen yrityksen liikevaihdosta muun muassa vakuutusmaksun määrittämiseksi. Tämän vuoksi ehdotetaan, että vakuutusenantajalla, Ympäristövakuutuskeskuksella ja ympäristövakuutuslautakunnalla olisi oikeus saada sen käsiteltävänä olevan asian selvittämiseksi tarpeelliset tiedot viranomaisilta, terveyden- ja sairaanhoitotoimintaa harjoittavilta, eläketurvakeskukselta sekä vakuutus- ja eläkelaitoksilta sen estämättä, mitä näiden salassapitovelvollisuudesta säädetään.

25 §. *Salassapitovelvollisuus.* Ympäristövahingon käsittelyyn osallistuvat henkilöt saavat asian selvittämisen yhteydessä joko viran puolesta tai muuten tehtävässään muun muassa vahingonkarsijoiden terveydentilaa koskevia tietoja, jotka muualla laissa tai asetuksessa on säädetty salassapidettäviksi. Selvytyden vuoksi on syytä ottaa lakiin säännös tämän salassapitovelvollisuuden noudattamisesta. Pykälän 2 momentissa säädettäisiin rangaistus salassapitovelvollisuuden rikkomisesta.

26 §. *Asetuksenantovaltuus.* Lain täytäntöönpanosta voitaisiin antaa tarkempia säännöksiä asetuksella.

5 luku. Voimaantulo

27 §. *Voimaantulo- ja siirtymäsäännös.* Ennen ehdotettujen lakien voimaantuloa on vakuutuksenantajille varattava riittävän pitkä aika vakuutusjärjestelmän valmistelemiseksi. Vakuutus- ja atk-tekniisten valmiuksien luominen sekä tietojen kerääminen vakuuttamisvelvollisista yhteisöistä vaatii huomattavia ennakkovalmisteluja. Ehdotetut lait voisivat tulla voimaan noin yhdeksän kuukauden kuluessa siitä, kun ne on hyväksytty ja vahvistettu.

Ehdotetut korvauksen enimmäismäärät ovat vakuutuskausi- eli kalenterivuosi-kohtaisia. Jotta välttyttäisiin vakuutusmäärien tarpeettomalta alentamiselta sekä hankalien siirtymäsäännösten säätämiseltä ja soveltamiselta, olisi tarkoituksenmukaista, että laki tulisi voimaan kalenterivuoden 1. päivänä.

Uutta vakuutuslainsäädäntöä koskevan vaikiintuneen periaatteen mukaan ehdotettua lakia sovellettaisiin korvauksiin, jotka johtuvat säännösten voimaantulon jälkeen sattui-

neista vahingoista. Ympäristövahinko saattaa kuitenkin ilmetä vasta kauan sen jälkeen, kun siihen johtanut päästö tai muu vahingon aiheuttanut tapahtuma on sattunut. Edellä mainitun säännön mukaan ratkaisevaksi lain soveltamisen kannalta muodostuisi vahingon ilmenemisen ajankohta. Tämä voi kuitenkin johtaa kohtuuttomuuksiin, jos vahinko on aiheutettu ennen lain voimaantuloa, mutta ilmennyt vasta ehkä pitkänkin ajan kuluessa sen jälkeen. Tämän vuoksi ehdotetaan pykälän 2 momentissa, että sanotunlaisen vahingon korvaamiseen ei sovelleta tätä lakia. Jos ennen lain voimaantuloa alkanut toiminta jatkuu tämän jälkeenkin, sovellettaisiin ehdotettua lakia niihin vahinkoihin, joiden syytä on lain voimaantulon jälkeinen toiminta.

Uuden pakollisen vakuutusjärjestelmän voimaantulo aiheuttaisi vakuuttamisvelvollisille yhteisöille vakuutusmaksuista johtuvia kustannuksia. Siirtymävaiheessa saattaisi vakuutuksen ottaminen viivästyä, josta puolestaan seuraisi lain 9 §:n mukaan velvollisuus maksaa korotettua vakuutusmaksua. Kohtuuttomien tilanteiden välttämiseksi ehdotetaan pykälän 3 momentissa, että 2 §:ssä tarkoitettua toimintaa harjoittavan yhteisön on otettava ympäristövahinkovakuutus koko vakuutuskaudeksi kolmen kuukauden kuluessa lain voimaantulosta.

1.2. Laki vakuutusopimuslain 1 §:n muuttamisesta

Laki ympäristövahinkovakuutuksesta olisi ympäristövahinkojen korvaamista koskeva erityislaki. Vaikka vakuutusopimuslaki ei koske lakisääteistä vakuutusta, sitä sovelletaan kuitenkin lain 1 §:n 2 momentin mukaan liikennevakuutuslain ja potilasvahinkolain mukaisiin vakuutuksiin, jollei näissä laeissa toisin säädetä. Kyseistä lainkohtaa ehdotetaan muutettavaksi niin, että siinä mainittaisiin myös laki ympäristövahinkovakuutuksesta. Vakuutusopimuslaki tulisi sovellettavaksi muun muassa siltä osin kuin siinä säädetään kanneajasta, vakuutuksenantajan vastuun alkamisesta ja vakuutuksenottajan velvollisuudesta antaa tietoja.

2. Tarkemmat säännökset

Ehdotetun ympäristövahinkovakuutusta koskevan lain 2 §:n noalla annettaisiin ase-

tus ympäristövakuuttamisvelvollisista laitoksista. Asetuksessa olisi tarkemmat säännökset muun muassa vakuuttamisvelvollisista yhteisöistä toimialoitain, vakuuttamisvelvollisuuden liikevaihtoon sidotusta rajasta sekä vakuuttamisvelvollisuuden valvonnasta.

Ehdotetun lain 22 §:n nojalla annettaisiin asetus ympäristövakuutuslautakunnasta. Asetus sisältäisi tarkemmat säännökset lautakunnan kokoonpanosta, asioiden käsittelystä lautakunnassa ja lautakunnan toiminnasta aiheutuvista kustannuksista.

3. Voimaantulo

Lait ehdotetaan tulemaan voimaan riittävän pitkän ajan kuluessa siitä, kun ne on hyväksytty ja vahvistettu. On arvioitu, että uuden vakuutusjärjestelmän käyttöönottoon tarvitaan noin yhdeksän kuukauden valmistelu-aika.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

L a k i

ympäristövahinkovakuutuksesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 luku

Soveltamisala

1 §

Lain soveltamisala

Ympäristövahinkojen korvaamisesta annettussa laissa (737/1994) tarkoitetusta, Suomessa harjoitetusta toiminnasta Suomessa aiheutuneesta ympäristövahingosta sekä tällaisen vahingon torjuntakustannuksista ja kustannuksista vahingoittuneen ympäristön saattamiseksi ennalleen maksetaan korvausta tämän lain nojalla, jos:

1) korvausta ei ole täysimääräisesti saatu perityksi siltä, joka on ympäristövahinkojen korvaamisesta annetun lain mukaan vastuussa vahingon korvaamisesta (*korvausvelvollinen*), ja korvausta ei saada korvausvelvollisen vastuuvakuutuksesta; tai

2) korvausvelvollista ei ole saatu selvitettyä.

Tämän lain nojalla ei korvata sellaisia ympäristövahinkoja, jotka voidaan korvata öljysuojarahastosta annetun lain (379/1974) mukaan.

2 luku

Ympäristövahinkovakuutus

2 §

Vakuuttamisvelvollisuus

Sellaisella yksityisoikeudellisella yhteisöllä sekä valtion ja kunnan liikelaitoksella, jonka harjoittamaan toimintaan liittyy olennainen ympäristövahingon vaara tai jonka toiminta yleisesti aiheuttaa haittaa ympäristölle, on oltava vakuutus tämän lain mukaan korvattavan vahingon varalta (*ympäristövahinkovakuutus*).

Vakuuttamisvelvollisuudesta säädetään tarkemmin asetuksella.

3 §

Vakuuttamisvelvollisuuden valvonta

Alueellinen ympäristökeskus valvoo vakuuttamisvelvollisuuden noudattamista siten kuin asetuksella tarkemmin säädetään.

Alueellisella ympäristökeskuksella on oikeus valvontaansa varten saada tiedot voimassaolevista ympäristövahinkovakuutuksista.

ta toiminnanharjoittajilta ja 6 §:ssä tarkoitetulta Ympäristövakuutuskeskukselta.

4 § *Vakuutuksenantaja*

Ympäristövahinkovakuutuksen voi myöntää sellainen vakuutusyhtiö, jolla vakuutusyhtiölain (1062/1979) tai ulkomaisista vakuutusyhtiöistä annetun lain (398/1995) nojalla on oikeus vahinkovakuutusluokkaan 13 kuuluvan vakuutusliikkeen harjoittamiseen Suomessa.

Tämän lain mukaista vakuutustoimintaa harjoittava vakuutusyhtiö ei saa kieltäytyä myöntämästä ympäristövahinkovakuutusta.

5 § *Vakuutuksenantajan vastuu ja vakuutuskausi*

Vakuutuksenantajan myöntämästä ympäristövahinkovakuutuksesta korvataan vahinko silloin, kun korvausta ei saada perityksi korvausvelvolliselta tai korvausta ei saada korvausvelvollisen vastuuvakuutuksesta. Edellytyksenä vahingon korvaamiselle on, että korvausvaatimus on tehty vakuutuskauden aikana.

Vakuutuskausi on kalenterivuosi. Jos vakuutus tulee voimaan kesken kalenterivuotta, ensimmäinen vakuutuskausi päättyy kuluvan kalenterivuoden lopussa.

6 § *Ympäristövakuutuskeskus ja sen jäsenten vastuu*

Tässä laissa tarkoitettujen vakuutuksenantajien yhteisten asioiden hoitamista varten on Ympäristövakuutuskeskus. Keskukseen jäseninä ovat kaikki tämän lain mukaista vakuutustoimintaa harjoittavat vakuutusyhtiöt. Keskukseen jäsenet vastaavat yhteisesti keskuksen velvoitteista.

Ympäristövakuutuskeskus vastaa vahingosta silloin, kun:

1) korvausvelvollisella ei ole tämän lain mukaista vakuutusta, korvausta ei ole saatu perityksi korvausvelvolliselta ja korvausta ei saada korvausvelvollisen vastuuvakuutuksesta; tai

2) korvausvelvollista ei ole saatu selvitettyä.

Ympäristövakuutuskeskuksen tehtäväksi voidaan antaa myös niiden vahinkojen korvaaminen, joista vakuutuksenantaja vastaa

myöntämänsä vakuutuksen perusteella. Keskus käyttää tällöin vakuutuksenantajan puhevaltaa mahdollisessa oikeudenkäynnissä.

7 § *Ympäristövakuutuskeskuksen hallinto ja valvonta*

Ympäristövakuutuskeskuksen päätösvaltaa käyttävät yleiskokous ja hallitus. Yleiskokouksessa kullakin jäsenyhtiöllä on yhtä suuri osuus kokonaisuusmäärästä kuin jäsenen vastuuosuus on keskuksen sääntöjen mukaisen vastuunjaon perusteella, kun osuus lasketaan läsnä olevien jäsenten kesken. Keskukseen hallituksen valitsee yleiskokous. Hallitukseen kuuluu vähintään neljä ja enintään kuusi jäsentä.

Keskuksella on kaksi yleiskokouksen valitsemaa tilintarkastajaa, joiden tulee olla Keskuskauppakamarin hyväksymiä tilintarkastajia tai tilintarkastusyhteisöjä.

Keskuksessa on neuvottelukunta, jonka tehtävänä on pitää yllä ja edistää jäsenyhtiöiden ja ympäristövahinkovakuutuksen eri sidosryhmien välistä yhteistoimintaa.

Keskukseen hallinnosta ja jäsenten velvollisuuksista määrätään tarkemmin säännöissä, jotka asianomainen ministeriö vahvistaa. Keskukseen sovelletaan lisäksi, mitä yhdistyslaissa (503/1989) säädetään, jollei tästä laista tai keskuksen säännöistä muuta johdu.

Asianomainen ministeriö valvoo keskuksen toimintaa. Valvonnassa noudatetaan soveltuvin osin, mitä vakuutusyhtiölaissa ja ulkomaisista vakuutusyhtiöistä annetussa laissa säädetään vakuutusyhtiön valvonnasta.

8 § *Vakuutusmaksu*

Vakuutusmaksu on määrättävä siten, että vahinkoa kärsineen etu turvataan. Maksun on kuitenkin oltava kohtuullisessa suhteessa vakuutuksesta aiheutuviin kustannuksiin. Maksun määräämisessä on lisäksi otettava huomioon vakuuttamisvelvollisen yhteisön tässä laissa tarkoitettun liiketoiminnan laajuus sekä toimintaan liittyvä ympäristövahingon vaara ja muu ympäristölle aiheutuva haitta.

9 § *Vakuuttamisvelvollisuuden laiminlyönti*

Vakuutuksen ottamisen laiminlyönyt vakuuttamisvelvollinen yhteisö on velvollinen

laiminlyöntinsä ajalta maksamaan Ympäristövakuutuskeskukselle tämän määräämän keskimääräistä vakuutusmaksua enintään kymmenkertaisena vastaavan hyvikkeen. Hyvikkeen määräämistä koskevaan keskuksen päätökseen haetaan muutosta läänioikeudelta siten kuin hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään.

Asianomainen ministeriö antaa säännökset siitä, miten keskimääräinen vakuutusmaksu lasketaan.

Vakuutusmaksu ja 1 momentissa mainittu hyvike viivästyskorkoineen saadaan periä ilman tuomiota tai päätöstä siinä järjestyksessä kuin verojen ja maksujen perimisestä ulosottoin annetussa laissa (367/1961) säädetään.

10 §

Vakuutuksen irtisanominen ja päätyminen

Vakuutus jatkuu vakuutuskauden kerrallaan, jollei sitä irtisanota kirjallisesti viimeistään kolme kuukautta ennen vakuutuskauden loppua. Vakuutuksenottajan irtisanomismuutukseen on liitettävä todistus uuden vakuutuksen ottamisesta.

Jos 2 §:ssä tarkoitettu toiminta päättyy tai yhteisö lopettaa toimintansa taikka jos vakuuttamisvelvollisuus muuten lakkaa, vakuutuksenottajan on ilmoitettava siitä kirjallisesti vakuutuksenantajalle. Vakuutus päättyy kuukauden kuluttua siitä, kun ilmoitus on saapunut vakuutuksenantajalle.

11 §

Ministeriön oikeus tietojen saamiseen ja säännösten antamiseen

Vakuutusyhtiön on annettava asianomaiselle ministeriölle tiedoksi ympäristövahinkovakuutuksen yleiset ja erityiset vakuutusehdot viimeistään kuukautta ennen niiden ottamista käyttöön.

Ministeriö voi vaatia, että vakuutusyhtiö ja ympäristövakuutuskeskus toimittavat ministeriölle selvityksen vakuutusmaksujen perusteista, lomakkeista ja muista asiakirjoista, joita yhtiö käyttää asioidessaan vakuutuksenottajien kanssa.

Ministeriö voi antaa säännöksiä vakuutusten ja vahinkojen tilastoinnista.

Vakuutusyhtiöiden ja ympäristövakuutuskeskuksen on ministeriön säätämällä tavalla tehtävä niille tässä laissa säädettyjen tehtävien vaatimia tutkimuksia ja laskelmia.

3 luku Korvaukset

12 §

Korvauksen määrääminen

Korvaus määrätään noudattaen soveltuvin osin, mitä ympäristövahinkojen korvaamisesta annetussa laissa säädetään. Tämän lain mukaan ei kuitenkaan makseta ympäristövahinkojen korvaamisesta annetun lain 9 §:ssä tarkoitettua etukäteiskorvausta eikä vakuutuksenantajalla ole mainitun lain 10 §:ssä tarkoitettua lunastamisvelvollisuutta.

13 §

Vahinkoa kärsineen omavastuu

Korvauksesta vähennetään vahinkoa kärsineen omavastuuosuutena 2000 markkaa, jos vahinkoa kärsinyt on luonnollinen henkilö, ja 20 000 markkaa, jos vahinkoa kärsinyt on oikeushenkilö.

Edellä 1 momentissa mainittuja markkamääriä voidaan muuttaa asetuksella, jos yleisen hintatason muutos antaa siihen aihetta.

14 §

Vahinkoa kärsineen myötävaikutus

Jos vahinkoa kärsinyt on myötävaikuttanut vahingon syntymiseen, korvausta maksetaan ainoastaan siltä osin kuin muut syyt ovat vaikuttaneet vahingon syntymiseen. Jos vahinkoa kärsinyt on luonnollinen henkilö, hänen myötävaikutuksensa voidaan ottaa korvausta alentavana tekijänä huomioon kuitenkin vain, jos myötävaikutus on ollut tahallista tai törkeän huolimattontaa.

15 §

Korvauksen enimmäismäärä

Tämän lain nojalla maksetaan korvausta yhdestä vakuutustapahtumasta enintään 30 miljoonaa markkaa. Kahdesta tai useammasta saman vakuutuskauden aikana ilmoitetusta vakuutustapahtumasta maksetaan korvausta kuitenkin yhteensä enintään 50 miljoonaa markkaa.

Samasta pilaantumistapahtumasta tai muusta vastaavasta häiriöstä aiheutuneet vahingot katsotaan yhdeksi vakuutustapahtumaksi siitä riippumatta, onko korvausvaatimuksia tehty yhden tai useamman vakuutuskauden aikana. Jos tällaisista vahingoista

tehdään korvausvaatimuksia eri vakuutuskausien aikana, niiden katsotaan kohdistuvan siihen vakuutuskauteen, jonka aikana ensimmäinen korvausvaatimus on tehty.

Edellä 1 momentissa mainittuja markkamääriä voidaan muuttaa asetuksella, jos yleisen hintatason muutos antaa siihen aihetta taikka jos tämän lain mukaista vakuutustoimintaa harjoittavien vakuutusyhtiöiden määrä tai riskinkantokyky olennaisesti muuttuu.

16 §

Vahinkoa kärsineen selvitysvelvollisuus

Vahinkoa kärsineen on saadakseensa korvausta tämän lain nojalla osoitettava, että:

1) korvausta ei ole saatu perityksi korvausvelvolliselta ulosmittauksessa taikka konkurssin tai muun maksukyvyttömyysmenettelyn alkamisen tai korvausvelvollisen purkautumisen takia ja korvausta ei saada korvausvelvollisen vastuuvakuutuksesta; taikka

2) korvausvelvollista ei saada selville ottaen huomioon vahinkoa kärsineen mahdollisuudet korvausvelvollisuuden selvittämiseen.

17 §

Korvausvaatimuksen esittäminen ja vanhentuminen

Kun korvausta vaaditaan tämän lain nojalla, vahingosta on ilmoitettava kirjallisesti vakuutusenantajalle tai ympäristövakuutuskeskukselle kolmen vuoden kuluessa siitä, kun vahinkoa kärsinyt on saanut tietää siitä, että korvausta ei saada perityksi korvausvelvolliselta tai että korvausvelvollista ei ole saatu selvitettyksi.

Erityisestä syystä korvausvaatimus voidaan ottaa tutkittavaksi myöhemminkin kuin 1 momentissa säädetään. Korvausvaatimus on kuitenkin aina esitettävä viimeistään kymmenen vuoden kuluessa vahingon ilmenemisestä.

Jos samaa vahinkoa koskeva korvausasia on vireillä tuomioistuimessa, korvausvaatimus voidaan 1 ja 2 momentissa säädetyn estämättä esittää vuoden kuluessa siitä, kun vahingonkorvausasiassa annettu tuomio on saanut lainvoiman.

18 §

Korvauksen suorittaminen

Korvaus henkilövahingosta on maksettava tai ilmoitettava, ettei korvausta makseta, jou-

tuisasti ja viimeistään kolmen kuukauden kuluttua siitä, kun vakuutuksenantaja tai ympäristövakuutuskeskus on saanut 16 §:ssä tarkoitetun selvityksen ja vakuutussopimuslain (543/1994) 69 §:ssä tarkoitetut muut korvausasian kannalta tarpeelliset asiakirjat ja tiedot.

Korvaus muusta kuin henkilövahingosta on maksettava vahingosta tehtyä ilmoitusta seuraavan kalenterivuoden huhtikuun aikana. Jollei korvauksen maksaminen ole vielä tällöin mahdollista, korvaus on maksettava viimeistään kolmen kuukauden kuluessa siitä, kun vakuutuksenantaja tai ympäristövakuutuskeskus on saanut 1 momentissa tarkoitetun selvityksen sekä siinä tarkoitetut asiakirjat ja tiedot.

Jos 15 §:ssä mainittu korvauksen enimmäismäärä ei riitä kaikkien samana vakuutuskautena ilmoitettujen vahinkojen täyteen korvaamiseen, se jaetaan korvattavien vahinkojen suuruuden mukaisessa suhteessa. Korvaukset henkilövahingoista on kuitenkin maksettava ennen muita korvauksia. Maksettua korvausta ei peritä takaisin.

Jos tiedossa olevien vahinkotapahtumien perusteella on todennäköistä, että korvausta joudutaan alentamaan 3 momentin mukaisesti, asianomainen ministeriö voi päättää, että korvauksena on toistaiseksi maksettava vain osa täydestä korvauksesta.

19 §

Korvauksen suorittamisen viivästyminen

Jos korvauksen maksaminen viivästyy, viivästynyt korvaus on maksettava viivästysajalta korotettuna. Korvauksen korotus vuotta kohden laskettuna on korkolain (633/1982) 4 §:n 3 momentissa tarkoitetun korkokannan mukainen. Velvollisuus maksaa korvaus korotettuna ei kuitenkaan koske lakisääteistä vakuutusta harjoittavien vakuutus- tai eläkelaitosten välisiä yhteensovituksia tai takautumisoikeuteen perustuvia suorituksia.

20 §

Yhteensovitus ja takautumisoikeus

Jos vahinkoa kärsineelle on jo suoritettu vahingon johdosta korvausta jonkin muun lain nojalla, maksettu määrä vähennetään tämän lain mukaisesta korvauksesta.

Jos vahinkoa kärsinyt on saanut korvausta tämän lain nojalla, vahinkoa kärsineen oi-

keus saada korvausta siltä, joka on vahingosta vastuussa, siirtyy korvauksen maksaneelle vakuutuksenantajalle tai ympäristövakuutuskeskukselle siihen määrään, jonka se on maksanut korvausta.

21 § *Indeksitarkistus*

Tämän lain nojalla henkilövahingoista maksettaviin jatkuviin korvauksiin tehdään indeksitarkistus noudattaen, mitä työntekijäin eläkelain (395/1961) 9 §:ssä säädetään.

Indeksitarkistuksen on velvollinen suorittamaan peruskorvauksen maksamisesta vastuussa oleva vakuutusyhtiö tai ympäristövakuutuskeskus. Asianomainen ministeriö antaa säännökset siitä, miten korotuksista vakuutusyhtiöille ja keskukselle vuosittain aiheutuvat kulut jaetaan vakuutusyhtiöiden ja keskuksen kesken niiden toiminnan laajuuden mukaan.

4 luku *Erinäisiä säännöksiä*

22 § *Ympäristövakuutuslautakunta*

Valtioneuvosto asettaa kolmeksi vuodeksi kerrallaan ympäristövakuutuslautakunnan.

Lautakunta toimii Ympäristövakuutuskeskuksen yhteydessä, ja sen tehtävänä on antaa ratkaisusuosituksia ympäristövahinkojen korvaamisesta sille, joka vaatii tai jolta vaaditaan korvausta tämän lain nojalla.

Lautakunnan kokoonpanosta sekä asioiden käsittelystä lautakunnassa ja asioiden käsittelystä aiheutuvista kustannuksista säädetään asetuksella.

23 § *Oikeuspaikka*

Tässä laissa tarkoitettua korvausta koskeva riita-asia voidaan panna vireille myös siinä käräjäoikeudessa, jonka tuomiopiirissä kantajan kotikunta on.

Korvausta koskeva kanne voidaan panna vireille käräjäoikeudessa vasta kun ympäristövakuutuslautakunta on ensin antanut vakuutuksenantajan tai Ympäristövakuutuskeskuksen korvauspäätöksestä lausunnon.

24 § *Tiedonsaantioikeus*

Vakuutuksenantajalla, ympäristövakuutuskeskuksella ja ympäristövakuutuslautakunnalla on oikeus saada sen käsiteltävänä olevan vakuutus- tai korvausasian selvittämiseksi tarpeelliset tiedot viranomaisilta, terveyden- tai sairaanhoitotoimintaa harjoittavilta, Eläketurvakeskukselta sekä vakuutus- ja eläkelaitoksilta sen estämättä, mitä näiden salassapitovelvollisuudesta säädetään.

25 § *Salassapitovelvollisuus*

Se, joka on osallistunut tässä laissa tarkoitettun asian käsittelyyn taikka viran puolesta tai muuten tehtävässään saanut tiedon asian käsittelystä, ei saa luvatta sivulliselle ilmaista seikkaa, joka lain tai asetuksen nojalla on pidettävä salassa.

Rangaistus 1 momentissa säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.

26 § *Asetuksenantovaltuus*

Tarkempia säännöksiä tämän lain täytäntöönpanosta annetaan asetuksella.

5 luku *Voimaantulo*

27 § *Voimaantulo ja siirtymäsäännökset*

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 199 .

Ennen tämän lain voimaantuloa harjoitusta toiminnasta johtuneen vahingon korvaamiseen ei sovelleta tätä lakia, vaikka vahinko olisi ilmennyt vasta lain voimaantulon jälkeen.

Tämän lain 2 §:ssä tarkoitettua toimintaa harjoittavan yhteisön on otettava ympäristövahinkovakuutus koko vakuutuskaudeksi kolmen kuukauden kuluessa lain voimaantulosta.

Ennen tämän lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

2.

L a k i**vakuutusopimuslain 1 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 28 päivänä kesäkuuta 1994 annetun vakuutusopimuslain (543/1994) 1 §:n 2 momentti seuraavasti:

1 §
Soveltamisala

mukaisiin vakuutuksiin, jollei näissä laeissa toisin säädetä.

Tämä laki ei koske lakisääteistä vakuutusta eikä jälleenvakuutusta. Lakia sovelletaan kuitenkin liikennevakuutuslain (279/1959), potilasvahinkolain (585/1986) ja ympäristövahinkovakuutuksesta annetun lain (/)

Tämä laki tulee voimaan _____
kuuta 199 . päivänä

Helsingissä 15 päivänä toukokuuta 1997

**Tasavallan Presidentin estyneenä ollessa
Pääministeri**

PAAVO LIPPONEN

Ympäristöministeri *Pekka Haavisto*

L a k i

vakuutusopimuslain 1 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 28 päivänä kesäkuuta 1994 annetun vakuutusopimuslain (543/1994) 1 §:n 2 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

1 § *Soveltamisala*

Tämä laki ei koske lakisääteistä vakuutusta eikä jälleenvakuutusta. Lakia sovelletaan kuitenkin liikennevakuutuslain (279/59) ja potilasvahinkolain (585/86) mukaisiin vakuutuksiin, jollei näissä laeissa toisin säädetä.

Tämä laki ei koske lakisääteistä vakuutusta eikä jälleenvakuutusta. Lakia sovelletaan kuitenkin liikennevakuutuslain (279/1959), potilasvahinkolain (585/1986) ja ympäristövahinkovakuutuksesta annetun lain (/) mukaisiin vakuutuksiin, jollei näissä laeissa toisin säädetä.

Tämä laki tulee voimaan
kuuta 199 .

päivänä

